

**TRESORS MONETARIS
DE LA PENÍNSULA IBÈRICA
ANTERIORS A AUGUST:
REPERTORI I ANÀLISI**

L. Villaronga

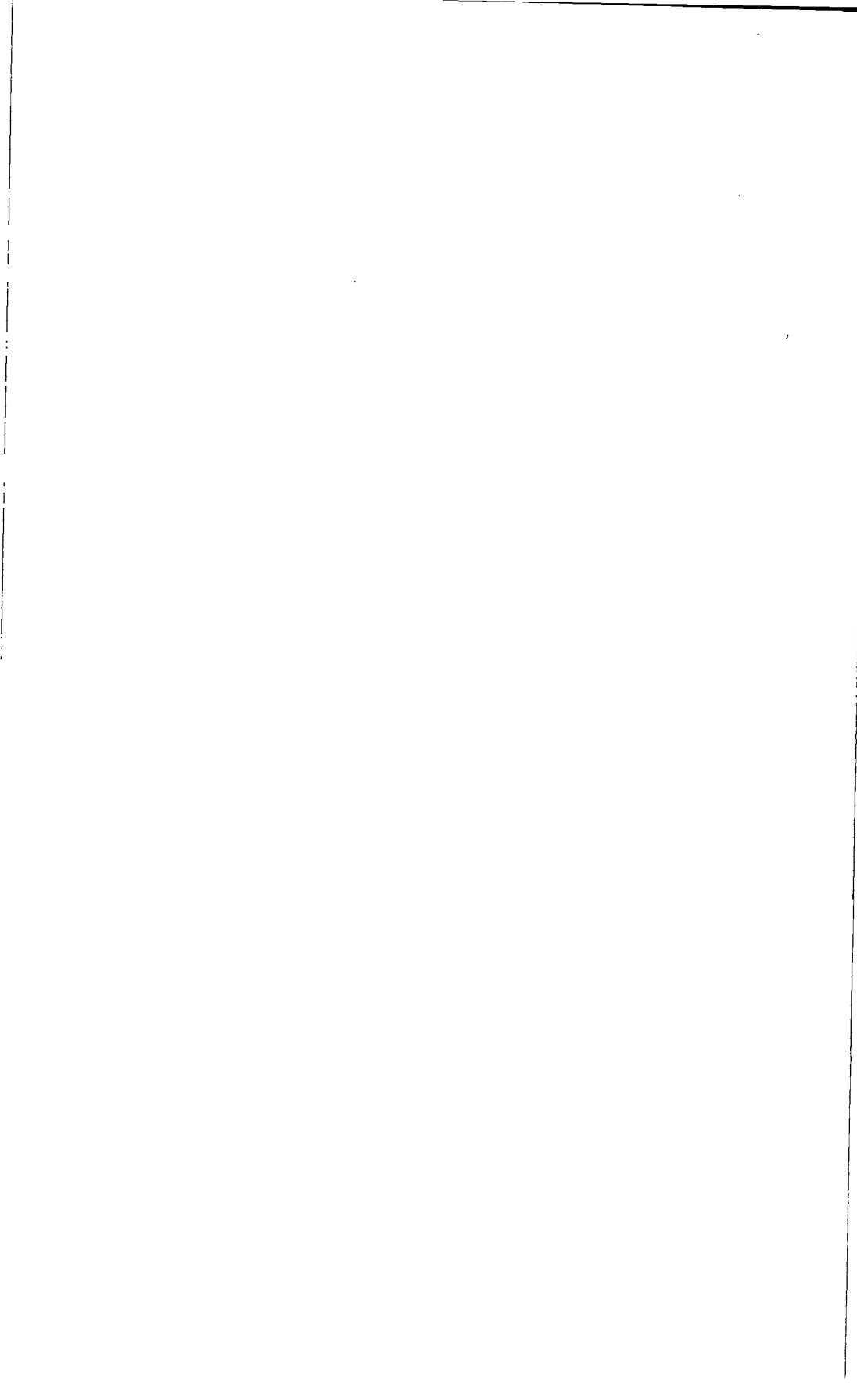

**ASOCIACION NUMISMATICA ESPAÑOLA
SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS NUMISMÀTICS
FILIAL de L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS**

VILLARONGA i Garriga, Leandre (Barcelona 1919). Investigador numismàtic, president i fundador de la Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans i de la revista *Acta Numismàtica*. Doctor Honoris Causa per la Universitat de Köln, ha estat distingit amb els màxima guardons per les societats numismàtiques americana, anglesa, belga i francesa i és l'únic autor que ha obtingut en quatre ocasions el premi Conde Garriga de la A.N.E. És membre de la Junta Directiva de la Comissió Internacional de Numismàtica. Dels seus innumerable treballs cal destacar: *Las monedas hispano-cartaginesas* (1973), *The Aes coinage of Emporion* (1977), *Las monedas ibéricas de Ilerda* (1978), *Numismàtica antiga de Hispania* (1979), *Les monedes ibèriques de Tàrraco* (1983), *Estadística aplicada a la Numismàtica* (1985). Reconegut internacionalment, L. Villaronga ha estat un innovador metodològic i el creador d'una veritable nova escola numismàtica al nostre país.

A la portada, moneda de plata, de 11 mm de diàmetre i 0.74 gr. de pes, de les dites "fraccionàries anteriors a les dracmes", del segle IV a.C., procedent de la troballa del Penedès.

L'edició d'aquest llibre consta de:
15 exemplars de col·laborador numerats i signats per l'autor i
500 exemplars sense numerar

This One

YGHU-D9G-Z4GC

L'edició de les col·leccions A. Vives Escudero i J. Botet i Sisó de la A.N.E. ha estat possible mercès al suport d'un grup de persones de la seva Junta Directiva que constitueixen el Patronat Pro-Publicacions i que hi aporten una contribució personal.

El Patronat és constituït per:

President: Sr. Ramon Martí i Cot
Vocals: Sr. Jordi Alentorn i Vilà
Sr. Ferran Calicó i Estivill
Sr. Jaume Casas i Pla
Sr. Antoni Garcia-Nieto i Fossas
Sr. Francesc Padró i Domènech
Sr. Josep Pellicer i Bru
Sr. Antoni Ribot i Fornaguera
Sr. Josep Lluís Serra i Giner
Sr. Lluís Vila i Casas
Secretari: Sr. Miquel Crusafont i Sabater

**TRESORS MONETARIS
DE LA PENÍNSULA IBÈRICA
ANTERIORS A AUGUST:
REPERTORI I ANÀLISI**

L.Villaronga

Edita:

Asociación Numismática Española
Gran Via de les Corts Catalanes, 627
Tel. (93) 318 82 45 - Fax (93) 318 90 62
08010 Barcelona
Societat Catalana d'Estudis Numismàtics
Apartat de Correus 5596, 08000 Barcelona

Dipòsit Legal:
B. 7.205-1993

Imprimeix:
Marc Castells, Artgrafia.
Ribot i Serra, 81, 08208 Sabadell

COPYRIGHT:

És propietat de l'autor. Tots els drets reservats. Aquesta publicació no pot ésser reproduïda ni en tot ni en part, ni registrada o tramesa per un sistema de recuperació d'informació en cap forma ni per cap mitjà, sigui mecànic, fotoquímic, electrònic magnètic, electroòptic, per fotocòpia o qualsevol altra sense el permís previ per escrit de l'editor i dels autors.

**TRESORS MONETARIS
DE LA PENÍNSULA IBÈRICA
ANTERIORS A AUGUST:
REPERTORI I ANÀLISI**

L. Villaronga

**ASOCIACION NUMISMATICA ESPAÑOLA
SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS NUMISMÀTICS
FILIAL de L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS**

Barcelona 1993

SUMARI

	pàg.
Prefaci.....	11
Introducció.....	12
A).Repertori.	
Bibliografia.....	16
I. Segle IV a.C. Tresors 1 a 10.....	18
II. Segona guerra púnica, 237-206 i aixecaments dels íbers fins a 195 a.C.....	21
a) Sud. Tresors 11 a 24	
b) Centre. Tresors 25 a 27	
c) Nordest. Tresors 28 a 41	
III. Mitjans segle III a.C. Tesors 42 a 45.....	36
IV. Pas dels Cimbris 104 a.C.....	37
a) Denaris romans i ibèrics,tresors 46. a 48.	
b) Solament denaris romans,tresors 49 a 50.	
V. Fi segle II.fins 94 a.C.....	39
a) Denaris romans i ibèrics,tresors 51 a 68.	
b) Solament denaris romans, tresors 69 a 89.	
VI. Guerres sertorianes, 80-72 a.C.....	47
a) Denaris romans i ibèrics, tresors 90 a 98..	
b) Solament denaris ibèrics, tresors 99 a 112	
c) Solament denaris romans, tresors 113 a 126	
VII. Guerres pompeianes 44 a.C.....	55
a) Denaris romans i ibèrics, tresors 127 a 134.	
b) Solament denaris romans, tresors 135 a 148.	
VIII. Fi segle I a.C.....	58
a). Denaris romans i ibèrics, tresors 149 a 152	
b). Solament denaris romans, tresors 153 a 168.	
IX. Tresors de moneda de bronze.Tresors 169 a 193.	62

B) Anàlisi.

I. Segle IV a.C.....	69
II. Segona guerra púnica i aixecaments dels íbers de fins el 195 a.C.....	70
III. Mitjans del segle II a.C.....	74
IV. Pas dels Cimbris 104 a.C.....	76
V. Fi del segle II a.C. fins el 94 a.C.....	78
VI. Guerres sertorianes, 80-72 a.C.....	81
VII. Guerres pompeianes, 44 a.C.....	85
VIII. Fi del segle I a.C.....	87
IX. Tresors de monedes de bronze.....	89

C) Conseqüències.

1. Arees de circulació monetària.....	91
2. Presència de la moneda de plata romana a la circulació de la primera meitat del segle II a.C....	93
3. El denari ibèric.....	93
4. La circulació residual.....	94

D) Conclusions..... 95

Index..... 97

PREFACI

Fa anys que sentíem la falta d'un repertori dels tresors monetaris de la Península Ibèrica.

Era ben necessari tenir-los a les mans aplegats, amb una notícia breu de llur composició i la bibliografia on poder completar-ne el coneixement.

Ja l'any 1925 Noe⁽¹⁾ va publicar el primer inventari de tresors que comprenien els compostos per moneda grega.

Crawford⁽²⁾ l'any 1969 publicà el primer repertori de tresors monetaris del món romà republicà, el qual fou seguit ben aviat, l'any 1973, per una nova versió del repertori de tresors monetaris amb moneda grega, essent editors M.Thompson, O. Morkholm i C.M.Kraay⁽³⁾.

Alguns dels tresors de la Península Ibèrica hi són compresos, quan contenen monedes gregues o romanes, però falten tots els que s'han anat afegint al nostre coneixement i els de contingut exclusivament de moneda peninsular.

Convençuts de la necessitat del repertori procedírem a la seva redacció, adonant-nos aleshores que calia fer una anàlisi numismàtica per poder arribar a algunes conseqüències.

I així, ho hem fet, repartint els tresors en períodes cronològics, trobant unes coincidències cronològiques i geogràfiques, les quals ens han permès arribar a algunes conseqüències, que poden servir de punt de partida per futures recerques.

(1) SIYDNEY P. NOE, *A bibliography of Greek coin hoards*, Numismatic Notes and Monographs, 25, American Numismatic Society, New York, 1925.

(2) M.CRAWFORD, *Roman Republican Coins Hoards*, London, 1969.

(3) *An Inventori of Greek Coin Hoard*, The American Numismatic Society, New York, 1973.

INTRODUCCIÓ

Solament circumstàncies especials provocaren l'ocultació de monedes, les quals formaren els tresors.

En circumstàncies naturals les monedes es guardaven generalment a la casa, en un armari, un calaix, una olla.

Les circumstàncies especials foren provocades pels fets militars, la inseguretats provocà l'ocultament i la mort del que l'havia amagat, únic que conexia el lloc, tingué per conseqüència la no recuperació del tresor, el qual pot haver estat recuperat posteriorment de manera casual.

Un tresor avui recuperat, és com un document descobert en un arxiu.

Una distinció cal fer sobre el caràcter dels tresors. Uns són formats per monedes d'una circulació local, altres presenten monedes dels més diversos orígens, són, com diríem la «bossa d'un soldat», que porta monedes arreplegades en els llocs per on ha anat passant en el seu itinerant camí.

Aquí cal esmentar el suggestiu treball de Joan Romagosa¹, «Azaila, dos tesoros, dos mensajes». En realitat els dos tresors ens donen dos missatges diferents, un és de caràcter local, l'altre pertanyia a la bossa d'un soldat.

El punt principal a estudiar d'un tresor és fixar la data de la seva ocultació. La moneda més moderna marca la data «post quem» va ésser amagat.

En el nostre cas, ens donaran la data «post quem» els denaris romans presents en el tresor, dels quals sabem amb prou certesa la data de la seva emissió².

Així doncs, el denari romà més modern ens dona la data després de la qual va ésser amagat el tresor. Des de la data d'aquest a la de l'ocultació poden haver passat alguns anys, no gaires, els quals es podran precisar, si tenim diversos tresors amb dates d'ocultació pròximes.

Altres fets a tenir en compte, són l'estat de conservació de les monedes, que poden donar-ne una cronologia relativa.

Les monedes més abundants acostumen a ser les més modernes, podent ser la seva abundància a més deguda a pertànyer a emissions molt nombroses o a ésser emeses en llocs propers al de la troballa. Pel primer cas podem aplicar un coeficient corrector definit pel nombre de monedes guardades en un arxiu.

El testimoni negatiu, el de la falta d'una certa moneda, també és important, si se'n fa un bon ús.

Els tresors amb la data d'ocultació pròxima formen grups ben homogenis, coincidint amb fets històrics de caràcter militar.

A més, els tresors ens informen de la coetinitat de monedes, d'àrees de circulació, camins d'invasions i influències polítiques.

La nostra finalitat no és de fer un estudi puntual dels tresors, sinó donar-ne el seu repertori, amb la bibliografia principal, la composició i la datació.

Amb aquestes dades, i aquesta sí que és la nostra finalitat, intentarem fer una anàlisi per treure'n conseqüències de circulació monetària i històriques.

Hem recollit 193 tresors en la nostra recerca.

És curiós observar el ritme dels descobriments dels tresors. En la següent taula establim quatre grups amb intervals de 50 anys, En les dues primeres columnes donem el nombre de tresors i el percentatge sobre el total, tancant amb la data actual de l'any 1992. En les altres dues completem el darrer cicle de 50 anys, arribant a l'any 2000, incrementant el nombre de tresors proporcionalment.

<u>Període</u>	<u>Nº tresors</u>	<u>%</u>	<u>Nº tresors</u>	<u>%</u>
fins 1850	3	1.5	3	1.4
De 1851 a 1900	26	13.5	26	12.3
De 1901 a 1950	81	42	81	38.4
De 1951 a 1992	83	43	-	-
De 1951 a 2000	-	-	101	47.9

Fent el supòsit del darrer cicle complet, veiem com el ritme dels descobriments ha anat creixent, de la qual cosa ens felicitem, essent els tresors la millor font d'informació per la recerca.

En fer el repertori dels tresors cal seguir un mètode, que establim segons uns criteris.

Agruparem els tresors per la data de l'ocultació, determinant el fet històric que els ha provocat, formant-se uns períodes cronològics.

Aquests són:

I.- Segle IV a.C. Primeres monedes petites de plata.

II.- Període que comprèn la invasió cartaginesa de la Península Ibèrica, la segona guerra púnica, i els aixecaments dels íbers fins la pacificació de Cató, el 195 a.C.

III.- Queda format per uns tresors de mitjans del segle II a.C posteriors al període II i anteriors al que segueix.

IV.- Comprèn les ocultacions motivades per la invasió dels Cimbris, l'any 104 a.C.

V.- Tresors amagats amb motiu dels aixecaments dels íbers dels anys 98-94 a.C.

VI.- Període de les guerres sertorianes, 80-72 a.C.

VII.- Període de les guerres pompeianes, 44 a.C.

VIII.- Finalment els posteriors a les guerres pompeianes i anteriors a August.

Dintre de cada període cronològic farem una anàlisi de la seva composició, resultant els grups següents pels períodes que indiquem:

Pel període II:

a) Tresors majoritàriament amb monedes hispano-cartagineses.

b) Tresors amb molt poques monedes hispano-cartagineses.

c) Tresors sense monedes hispano-cartagineses.

Pel període V:

a) Tresors amb moneda romana i ibèrica.

b) Tresors solament amb moneda romana.

Pel període VI:

a) Tresors amb moneda romana i ibèrica.

b) Tresors solament amb moneda ibèrica.

c) Tresors solament amb moneda romana.

Dintre dels grups establerts seguim un ordre alfabètic.

Donem una numeració correlativa de tots els tresors.

A vegades el nom donat a un tresor varia segons les informacions. Aleshores acceptem el més generalitzat, però advertim dels altres.

Altres vegades el mateix nom és donat a diversos tresors. Ho advertirem quan ens sigui possible.

Moltes de les informacions són parcials, poc precises i alguns cops contradictòries. Intentarem aclarir-ho quan es pugui.

En les taules on resumim la composició dels tresors de cada període, donarem abreviada la referència a la classe de moneda.

Així: HC per hispano-cartaginès; Ga per Gadir, Eb per Ebusus; Q per quadrigatus; DV per denaris i victoriats; EM per moneda emporitana; IB per les imitacions ibèriques d'Empòrion i de Massalia; Mas per les monedes de Massàlia; Ar per Arse; In pels divisors incerts de finals del segle III a.C.; Gr per les monedes de fora de la península Ibèrica; Den. Ib. per denaris ibèrics sense precisió; D.ib.s.II pels denaris ibèrics pertanyents al segle II a.C.; D.ib.s.I pels denaris ibèrics pertanyents al segle I a.C.; Sek pels denaris de Sekobirikes; Tur pels denaris de Turiasu.

A més, utilitzarem N° d.r. per nombre de denaris romans; Cr número de Crawford³ pel darrer denari romà del tresor; data, la del darrer denari romà del tresor.

Hem d'aclarir pel que fa als denaris ibèrics, que considerem del segle II a.C. els de les seques de Kese, Ausesken, Iltirtasalirban, Sesars, Bolskan I, II-III, Belikio I i II, Sekia, Baskunes, Bentian, Arsaos, Arekoratas, Sekaisa, Konterbia, Oilaunikos, Ikalkusken I a IV.

Del segle I a.C. són els denaris ibèrics de Bolskan Pre-Palenzuela i Palenzuela, Belikio III, Sekotias, Kolounioku i Ikalkunsken V.

Els denaris de Turiasu i Sekobirikes els comptabilitzem per separat, per llur possibilitat que pertanyin en majoria al segle I a.C. com ja hem assenyalat⁴.

Finalment en uns mapes, per cada període, situem els tresors de manera aproximada dintre de la província, veient-se així de manera gràfica la seva distribució.

Ens serviran per fer una anàlisi i treure'n conseqüències per a l'estudi de la circulació monetària.

A) REPERTORI

Bibliografia

Donem la referència de la bibliografia general que s'utilitza al repertori. A la descripció dels tresors la donem més abreujada, aquí va assenyalada dintre d'un parèntesi. La bibliografia especial la donem en cada cas.

- AMORÓS 1933..... J.AMORÓS, *Les dracmes emporitanes*, Barcelona, 1933.
- AMORÓS 1957..... J.AMORÓS, «Argentum Oscense», *Numario Hispánico*, VI,11,1957, 57-71.
- CAMPO 1963,(MC)..... M.CAMPO, *Las monedas de Ebusus* Barcelona,1976.
- CRAWFORD 1974,(Cr)..... M.H.CRAWFORD, *Roman Republican Coinage*, Cambridge, 1974.
- GÓMEZ MORENO 1949.... M.GÓMEZ MORENO, *Misceláneas, I, Antigüedad*, Madrid,1949.
- GUADÁN 1963,(MG)..... A.M.DE GUADÁN, *Las monedas de Gades*, Barcelona,1963.
- GUADÁN 1968,(MPER)..... A.M. DE GUADÁN, *Las monedas de plata de Emporion y Rhode*, Barcelona, 1968-70.
- HIPOLITO 1961 CASTRO HIPOLITO, Dos tesouros de moedas romanas em Portugal, *Conimbriga*, II-III,1960-61, p. 1-166.
- IGCH *An Inventory of Greek Coin Hoard*, ANS, New York, 1973.
- JENKINS 1961.....G. K. JENKINS, *Literaturüberblicke der griechischen Numismatik, Jahrbuch für Numismatischen und Geldgeschichte*,11, 1961,75-155.
- JENKINS 1958.....G.K.JENKINS, Notes on the iberian denarii from the Cordova hoard, *Museum Notes*, VIII, 1958,57-70; A celtiberian hoard from Granada, *Numario Hispánico*, VII,1958,135-146.

- MATEU Y LLOPIS 1949..... F. MATEU I LLOPIS, Los tesoros de época sertoriana, Apèndix a A.SCHULTEN, *Sertorio*. Barcelona, 1949.
- RADDATZ..... K.RADDATZ, *Die Schatzfunde der Iberischen Halbinsel, von Ende des dritten bis zur Mitte der Ersten Jahrhunderts von CH Geb*, Berlin, 1969.
- RIPOLLÈS..... P.P. RIPOLLÈS ALEGRE, *La circulaci3n monetaria en la Tarraconense Mediterrànea*, Valencia, 1982.
- RRCH M.CRAWFORD, *Roman Republican Coin Hoards*, London, 1969.
- RRCH.AD..... C.BLÁZQUEZ, Tesorillos de moneda republicana en la península ibérica. Addenda a Roman Republican Coin Hoards, *Acta Numismàtica*, 17-18, 1987-1988, 105-142.
- SNG DM SYLLOGE GRAECORUM NUMMORUM, Danish National Museum, Copenhagen.
- VILLARONGA 1962,(Ikal 1962).... L.VILLARONGA, *Los denarios con leyenda Icalgusken*, Barcelona, 1962.
- VILLARONGA 1967,(MAS)..... L.VILLARONGA, *Las monedas de Arse-Saguntum*, Barcelona, 1967.
- VILLARONGA 1973,(MHC)..... L.VILLARONGA, *Las Monedas Hispano-Cartaginesas*, Barcelona, 1973.
- VILLARONGA 1977..... L.VILLARONGA, *The Aes coinage of Emporion*, Oxford, 1977
- VILLARONGA 1988,(Ikal 1988).... L.VILLARONGA, *Els denaris ibèrics d'Ikalkusken*, València, 1988.
- VIVES 1926,(V)..... A.VIVES ESCUDERO, *La Moneda Hispànica*, Madrid, 1926.
- ZÓBEL 1877..... J.ZÓBEL DE ZANGRÓNIZ, Estudio Histórico de la moneda antigua española, *Memorial Numismàtico Español*, 1877-79.

I - SEGLE IV A.C.

1. DÈNIA,(ALACANT). IGCH 2317.

ŠANDARS, *Archeologia*,60,1906,p.89 (no dóna detalls).

Composició: Setze monedes de plata: Massàlia, Sicília i Rhodes.

Ocultació: 315 a.C. (Jenkins).

2. EL ARAHAL, (SEVILLA). IGCH 2310.

LEWIS, *Numismatic Chronicle*, 1962, 425-7.

Ocultació: 450-400 a.C. (Jenkins).

Composició: 2 estàteres de Metapontum, tetradracmes de Acragas i Leontini, didracmes de Gela i Segesta

3. EMPÚRIES 1926.(GIRONA) IGCH 2315.

J.AMOROS, *D'una troballa de monedes emporitanes i la possible cronologia de les monedes d'Empúries*, Barcelona, 1933.MPER, p. 231-6.

Ocultació: s. IV a.C. (Guadan).

Tresor format per 894 monedes de plata a les excavacions d'Empòrion l'any 1926.

702 petites monedes de plata d'Empòrion del tipus de mussol.

8 imitacions de monedes emporitanes.

1 de tipus Auriol.

1 d'Heraclea a Lucania.

1 de Teos.

Còpies locals amb tipus d'Etruria, Cyrenaica, Lycia i Atenes (segons Ripollès).

Altres inclassificables.

4. MONGÓ,(ALACANT). JENKINS 1961, 253. Prop de Dènia, Alacant. IGCH 2312. GUADÁN 1968, p. 11-5. R.CHABAS, Tesoro griego de Mongó, *El Archivo*, V.1, 1891.

Ocultació de 310 (Guadán)

Tetradracmes de Siracusa, Leontini, Messana, Selinus.

1 estàtera arcaica de Corint.

1 òbol de Cartago.

3 òbols de Massàlia amb MA i 1 amb M.
5 fraccionàries d'Empòrion del segle IV a.C.
1 moneda incerta.

5. MORELLA.(CASTELLÓ) IGCH 2311. Fou trobat aquest tresor l'any 1862, passant 17 monedes a la col·lecció del Cabinet de Paris. P.P.RIPOLLES, *Las monedas del tesoro de Morella, conservadas en la B.N. de Paris, Acta Numismàtica*, 15, 1985, 47-64.ZOBEL 1877, p. 118.

Cronologia: 350 a.C. (P.P.R.)

Composició: tres monedes de revers incús, una del tipus d'Auriol. Cinc monedes massaliotes, una de tipus de cranc i les altres de roda, de pes de 0.72 a 0.95 gr.

Les altres nou poden ser emporitanes de tipus diversos, una del tipus de mussol abundant al tresor d'Empúries.

6. PENEDÈS.(BARCELONA). Troballa de l'any 1930, dispersada en el comerç.Conjunt de 174 petites monedes de plata. L.VILLARONGA, *Metrologia de les fraccionàries anteriors a les dracmes. Segle IV a.C. Gaceta Numismatica*, 94-95, 1989, 17-22.A més estudi en preparació.

Ocultació: segle IV a.C.

Composició: Estàtera de Populonia, fragment de Neàpolis (SNG Munchen 220-223), estàtera de Croton (SNG 3, 275), 42 òbols massaliotes i 129 fraccionàries emporitanes anteriors a les dracmes, totes d'un patró metrològic de 0.80 gr. D'aquestes nombroses d'inèdites, essent les més abundoses la de cap femení de cara i revers de genet en la quantitat de 50.

7. PONT DE MOLINS.(GIRONA) IGCH 2313 M.CAMPO, *Las monedas de los tesoros de Pont de Molins, Tarragona y Rosas del Gabinet Numismàtic de Catalunya (S.IV a.C.), Studi per Laura Breglia*, parte I, *Bollettino di Numismatica, Supplemento al N.4*, 1987, 139-160.

Descobert l'any 1868 al terme de Pont de Molins (Girona). De les més de 60 trobades es guarden al GNC 30 monedes.

Ocultació: Fi IV s.a.C. (Guadán)

Composició: una moneda d'Acanto, quatre del tipus d'Auriol, dues amb cap de xai, una de Massàlia amb cranc.

De les altres 24 fraccionàries anteriors a les dracmes, solament 5 presenten tipus que es repeteixen en altres monedes: dues del mussol, una de cabra, una de cap femení de cara i una amb toro investint.

De nou veiem que d'un conjunt de 24 monedes, solament 5 són conegudes pel tipus, que pot no ser dels mateixos encunys.

8. ROSES.(GIRONA) IGCH 2318.

M.CAMPO, Las monedas de los tesoros de Pont de Molins, Tarragona y Rosas del Gabinet Numismàtic de Catalunya (S.IV a.C.), *Studi per Laura Breglia*, parte I, Bollettino di Numismatica, Supplemento al N.4, 1987, 139-160.

Ocultació: s. IV a.C. (Jenkins)

Trobat cap a l'any 1850, estava format per més de 38 petites monedes de plata, sis es conserven al GNC, les quals són publicades. Altres es guarden al British Museum (2) i al Cabinet de Paris (15).

Composició: formada per 5 monedes del genet i una amb dos dofins. De totes se'n coneixen altres exemplars.

9. TARRAGONA. IGCH 2314; M.CAMPO, Las monedas de los tesoros de Pont de Molins, Tarragona y Rosas del Gabinet Numismàtic de Catalunya (S.IV a.C.), *Studi per Laura Breglia*, parte I, Bollettino di Numismatica, Supplemento al N.4, 1987, 139-160.

Ocultació: fi s. IV a.C.

D'aquest tresor descobert l'any 1860-65 a la província de Tarragona compost d'uns 40 divisors, se'n guarden sis al GNC. En aquest cas, tots els tipus ens són coneguts: dues monedes de cap femení de cara, una de cap amb casc i genet, una d'Apol-ló/Gòrgona, una amb toro investint, un d'ocell amb grans ales.

10. TORTOSA, (TARRAGONA). IGCH 2322. ZÓBEL 1877, p.144-5. GUADÁN 1968, p.79-80. Trobat cap el 1863. Segons Zòbel hi pot haver una confusió de Heiss amb la troballa de les Mines de Cartagena.

Ocultació: 250 A.C. (Guadán).
3 dracmes de Rhode.
2 dracmes emporitanes de cavall dempeus.
1 didracma d'Ebusus de 10'- gr.

II - SEGONA GUERRA PÚNICA, 237-206 A.C.I FINS ALS AIXECAMENTS DELS ÍBERS DE 195 A.C.

Establim tres zones de caràcter geogràfic, les quals són coincidents amb l'aspecte numismàtic.

Per les monedes hispano-cartagineses donem la classificació de VILLARONGA 1973, abreujat a MHC.

A).- Zona sur, amb circulació principal de moneda hispano-cartaginesa.

11. BRETTI, Hom l'anomenen així per la presència d'una dracma dels Brettii. Fou descobert amb tota probabilitat a Andalusia. L.VILLARONGA, Petit trésor de la deuxième guerre punique avec une drachme des Bruttians, *Florilegium Numismaticum, Studia in honorem U. Westermarck*, Stockholm, 1992, 347-350.

7 monedes hispano-cartagineses.

1 dracma d'Ebusus.

Dues dracmes emporitanes.

Una dracma ibèrica d'Iltirtar.

Una dracma dels Brettii.

Un shekel sículo-cartaginés, tipus elefant,

12. CÁDIZ, 1916, En el Castillo de Santa Catalina. IGCH 2329. QUINTERO Y DE ATAURI, *Cádiz primitivo*, Madrid, 1927, 108-109.
12 hemidracmes de Gadir.

13. ÉCIJA (SEVILLA). L.VILLARONGA, Necesidades financieras en la Península Ibérica, durante la segunda guerra púnica y

primeros levantamientos de los íberos, *Nummus*, IV/V/VI, 1981-83, p.134.

Un dishekel, Cap viril/Proa, MHC II-I-II.

Un shekel, Cap viril/Proa, MHC II-I-III.

Un shekel, Cap viril/proa sense símbol.

Un quart de shekel Cap viril/Elefant, MHC III-IV.

Sis shekels, Cap femení/Cavall saltant i estrella, MHC VII-I.

Un shekel, Cap femení/Cavall saltant i estrella amb glòbul.

Un quart de shekel, Cap femení/Cavall i estrella, MHC VII-II.

Un shekel, Cap femení/Cavall cap girat, MHC VII-I-IA.

Un trishekel, Cap viril/Cavall i palmera, MHC XI-I-IA.

Un mig shekel, Cap viril/Cavall XI-I-IC.

Un quart de shekel, Cap viril/Cavall, MHC XI-I-ID.

Un shekel, Cap viril/Cavall, palmera i glòbul, MHC XI-I-IIA.

Dos shekels, Cap viril/Cavall, palmera i «zayin», MHC XI-I-VII.

Una dracma d'Ebusus amb estrella, MC 144.

Una dracma emporitana, MPER IX-I-II n° 395.

Una dracma ibèrica d'imitació emporitana, amb llegenda ETOKISA, MPER XII-IV-XXIX n° 856-859.

Una dracma ibèrica d'imitació emporitana, amb llegenda SALIRBAN.

Una dracma ibèrica d'imitació emporitana, amb llegenda KUAION.

Tres dracmes ibèriques d'imitació emporitana, Ilegible.

Un divisor ibèric d'imitació emporitana.

Un divisor Símbol Tanit/Caduceu, MHC Incertes G.

Un quart de shekel, Cap femení/Cavall de seca italiana.

14. GRANADA, 1925, IGCH 2327; RRCH 33; VILLARONGA 1973, 7, p.78. (Altres de Granada amb poca precisió IGCH 2319 i 2320). Gómez Moreno conta que veié un lot de 30 o 40 monedes. Totes menys dues eren shekels de Cap viril/Cavall i palmera, MHC XI-I.

Un dishekel de la proa, MHC II-II-II.

Un quadrigatus romà de 6.83 gr.

15. MARTOS (JAÉN). L.VILLARONGA, Necesidades financieras en la Península Ibérica, durante la segunda guerra púnica y primeros levantamientos de los íberos, *Nummus*, IV/V/VI, 1981-83, p.134.

Dos shekels, Cap viril/Cavall i palmera, MHC XI-I-IB.

Quatre shekels Cap viril/Cavall, palmera i «zayin», MHC XI-I-VII.

Un mig shekel partit, Cap viril/Cavall, MHC XI-I-IC.

Un quadrigatus partit.

Un tros de victoriat, Cr. 96.

Dos divisors ibèrics d'imitació emporitana.

Una tetradracma de Pèrgam, SNG Von Aulock 1353-1355

16. MAZARRÓN (MURCIA) IGCH 2325; VILLARONGA 1973, 1, p.73. Descobert en el territori miner a l'oest de Cartagena, Zobel en donà la primera notícia, ZOBEL, 1878, 157 i ss.

Shekel, Cap femení/Cavall i palmera, MHC IX-I.

Més de 50 shekels Cap femení/Cavall cap girat i palmera, MHC VIII-I-IA.

De 16 a 18 shekels, Cap viril/Cavall i palmera, MHC XI-III-IA.

Un trishekel, Cap/viril/Cavall i palmera, MHC XI-I-IA.

Un trishekel, Cap llorejat/Elefant, MHC III-I.

Dos dishekels, Cap barbat/Elefant, MHC III-II.

Set shekels i mig, Cap viril/Elefant, MHC III-III.

Sis shekels, cap viril/Cavall i palmera, MHC XI-I-IB.

Un shekel, cap viril/Cavall i palmera i «ayin», MHC XI-I-VI.

17. MINAS DE CARTAGENA (MURCIA). A.HEISS, *Description générale des monnaies antiques de l'Espagne*, París, 1870, 44; ZOBEL 1877, IV, p.145; VILLARONGA 1973, 3, p.75.

1 shekel Tanit/Cavall cap girat i estrella davant.

1 didracma d'Ebusus de 10 gr.

1 dracma emporitana de cavall dempeus.

18. MOIXENT (VALÈNCIA) Descobert l'any 1910. IGCH 2328; RRCH 91; JENKINS 1961, 256; VILLARONGA 1973, 5, p.76; M.P.GARCIA-BELLIDO, *El tesoro de Mogente y su entorno monetar*, València, 1990.

Quatre shekels, Cap viril/Cavall i palmera, MHC XI-I-IB, n° 139, 140, 163-2; GB 14 a 17.

Trishekel, Cap viril/Elefant, MHC III-I n°30; GB 1.

Dos dishekel, Cap viril/Elefant, MHC III-II n° 32 i 33-1; GB 2 i 3.

Dos exemplars shekel i mig, Cav viril/Elefant, MHC III-III n° 41-1; GB 4 i 5.

Cinc mitjos-shekels, Cap viril/Cavall i palmera, MHC XI-I-IC n° 171, 177 i 178; GB 18 a 22.

Un mig shekel, Cap viril/Cavall, MHC XI-III-IB; GB 32.

Shekel, Cap viril/Cavall i palmera, MHC XI-I-IIB n° 220; GB 29.

Cinc quarts de shekel, Cap viril/Elefant, MHC III-IV n° 47 i 57; GB 6 a 10.

Quatre quarts de shekel, Cap viril/Cavall, MHC XI-I-ID n°185; GB 23 a 26.

Dos mitjos shekel, Cap femení/Cavall cap girat, MHC VIII-I-IB 104 i 107; GB 12 i 13.

Dos shekels, Cap viril/Cavall i «zayin», MHC XI-I-VII n° 237 i 244; GB 30 i 31.

Dos shekels, Cap viril/Cavall, palmera i glòbul, MHC XI-I-IIA n° 213; GB 27 i fig. 1.

Un shekel, Cap femení/Cavall saltant i estrella, MHC VII-I n° 79-3; GB 11.

Dues dracmes d'Ebusus sense símbol, GB 33.

Un mig victoriat Cap de Júpiter/Victòria a la dreta, davant R, 1.53 gr. GB 35.

Dues dracmes emporitanes, Cap femení/Pegàs, MPER IX i X; GB 36 i 37.

Quatre divisors emporitans amb pegàs, MPER 925, 933 i 934; GB 38 a 41.

Un divisor emporità amb dos dofins, MPER 962; GB 42.

Cinc divisors d'imitació emporitana, GB 43 a 47.

Dos divisors d'imitació emporitana amb el pegàs a esquerra, MPER 958; GB 48 i 9.

Divisor, Símbol de Tanit/Caduceu, MHC Inciertas G; GB 34

Dracma siracusana, SNG BM, Siracusa ° 533; GB 50.

19. MONTEMOLÍN (SEVILLA) IGCH 2324; VILLARONGA 1973, 4, p.76; A.DELGADO, *Nuevo método de clasificación de las medallas autónomas de España*, Sevilla, 1871-73-76. Delgado publicà algunes monedes trobades en aquest lloc, en el qual en els darrers temps se n'han trobat moltes.

Un shekel i mig, Cap viril/Elefant, MHC III-III n° 39.

Shekel, Cap viril/Cavall i palmera amb «zayin», X-I-VII n° 245.

20. SEVILLA, Cuesta del Rosario. IGCH 2323; JENKINS 1961, 255; VILLARONGA 1973,9, p.80.C. FERNANDEZ-CHICARRO Y DE DIOS, *El Tesoro de la Cuesta del Rosario, Numario Hipánico*, I, 1-2, 1952, 63 ss. L'any 1944 al carrer de Sevilla «Cuesta del Rosario» junt a cinc lingots de plata es trobaren quatre monedes hispano-cartagineses.

Dos shekels, Cap viril/proa, MHC II-I-III nO 17 i II-II-III n° 23.

Dos shekels, Cap femení/Cavall saltant i estrella, MHC VII-I n° 71 i 80.

21. TANGER (MARROC) L'incloem malgrat no ser de la Península Ibèrica, pel contingut similar als del sud, diferenciant-se només per la presència de monedes no peninsulars. L.VILLARONGA, *The Tangier Hoard, The Numismatic Chronicle*, 1989, 149-162.

Quatre dracmes Tanit/Cavall cap girat, MHC I-I.

Cinc dishekels, Cap viril/Proa, MHC II-I-II.

Dinou shekels, Caoviril/Proa, MHC II-I-III.

Dos dishekel, Cap viril/Proa, MHC II-II-II.

Un shekel, Cap viril/Proa, MHC II-II-III.

Un dishekel, Cap viril/Elefant, MHC III-II.

Dos shekels i mig, Cap viril/Elefant, MHC III-III.

Un dishekel, Cap Adonis/Cavall, MHC IV-I.

Tretze shekels, Cap femení/Cavall saltant i estrella, MHC VII-I.

Tres shekels, Cap femení/Cavall cap girat, MHC VIII-IA.

Cinc shekels, Cap viril/Cavall i palmera, MHC XI-I-IB.

Tres mitjos shekels, Cap viril/Cavall, MHC XI-I-IC.

Un quart de shekel, Cap viril/Cavall, MHC XI-I-ID.

Set shekels, Cap viril/Cavall, palmera i glòbul, MNC XI-I-IIA.

Un shekel, Cap viril/Cavall, palmera i «ayin», MHC XI-I-V.
 Onze shekels, Cap viril/Cavall, palmera i «zayin», MHC XI-I-VII.
 Un shekel, Cap viril/Cavall, palmera i «yod».
 Un shekel, Cap viril/Cavall, palmera i «guimel».
 Dos shekels, Cap viril/Cavall, palmera i «yod», MHC XI-II-I.
 Dos shekels, Cap viril/Cavall i palmera, MHC XI-III-IA.
 Hemidracma de Gadir, MG 20.
 Hemidracma de Gadir, MG 24.
 Dues dracmes d'Ebusus, sense símbol MC 43.
 Dues dracmes d'Ebusus amb estrella, MC 44 i 45.
 Dues dracmes d'Ebusus amb flor, MC 48.
 Dues dracmes d'Ebusus amb caduceu, MC 49.
 Tres quadrigatus romans, Cr.29/3, 29/3 i 30/1
 Dracma emporitana, MPER VI-III-I.
 Dracma emporitana, MPER IX-II-I.
 Dracma ibèrica d'imitació emporitana, ilegible.
 Un quart de shekel, italo-cartaginés, SNG DM 335.
 Quatre shekels, italo-cartaginesos, SNG DM 359, 360 i 361.
 Cinc shekels amb elefant sícul-cartaginés, SNG DM 382.
 Dos mitjos shekels, sícul-cartaginés, SNG DM 383.
 Un mig shekel sícul-cartaginés, SNG DM 378.
 Un shekel de Iol.
 Tres estàteres de Tarentum.
 Una dracma de Dyrrachium.
 Una tetradracma d' Amphipolis.
 Una tetradracma d' Antiochus II.

22. UTRERA (SEVILLA) L.VILLARONGA, Hallazgo en Utrera (Sevilla) de un tesoro de monedas de electrón Cartaginesas, *Studia Paulo Naster oblata, I, Numismatica Antiqua*, Leuven, 1982, 129-135.

Vuit monedes d'electró tipus XV de G.K.JENKINS, R.B.LEWIS, *Cartaginian Gold an Electron Coinage*, London, 1963.

23. VEJER DE LA FRONTERA (CÁDIZ), Abans anomenat de Cádiz. IGCH 2326; VILLARONGA 1973, 6.

Trobat a principis de segle, exactament a Cerro del Abejorro, Vejer de la Frontera (Cadiz).

Tres shekels, Cap femení/Cavall saltant i estrella, MHC VII-I n° 74, 77 i 78.

La meitat d'un shekel, Cap femení/Cavall cap girat, MHC VIII-I-IA n°85.

Mig shekel, Cap femení/Cavall cap girat, MHC VIII-I-IB n° 98.

Dos shekels, Cap viril/Cavall i palmera, MHC XI-I-IB n° 131 i 143.

Un mig shekel, Cap viril/Cavall, MHC XI-I-IIB n° 223.

Un shekel, Cap viril/Cavall i palmera, MHC XI-I-IB n° 164.

Dos cospells de plata sense encunyar de 3.19 i 1.14 grs.

Hemidracma de Gadir, MG 20.

Hemiòbol de Gadir, MG 26.

Dues dracmes d'Ebusus una amb símbol flor i l'altre quatre punts.

Un quadrigatus romà i part d'un altre.

24. XEST (VALÈNCIA).IGCH 2333;RRCH 75;VILLARONGA 1973, 2, p.74; RADDATZ, 208. Descobert l'any 1864, primera notícia de ZOBEL 1877, 162 ss.

Quatre shekels Cap femení/Cavall cap girat, MHC VIII-I-IA.

Un mig shekel, Cap femení/Cavall cap girat, MHC VIII-I-IB.

Un shekel, Cap viril/Cavall i palmera, MHC XI-III-I.

Dos shekels, Cap viril/Cavall i palmera, MHC XI-I-IB.

Cinc shekels, Cap viril/Cavall i palmera i «zayin», MHC XI-I-VII.

Un shekel, cap viril/Cavall i palmera i glòbul, MHC XI-I-IIA.

Dos mitjos shekels, Cap viril/Cavall, MHC XI-I-IC.

Tres shekels, Cap viril/Cavall dessorra Ureus, MHC V.

Sis shekels, Cap femení/Cavall saltant i estrella, MHC VII-I.

Un denari romà dels dioscurs, de 4.60 gr.

Tres dracmes emporitanes, MPER IX.

Una dracma ibèrica d'imitació emporitana, MPER XII-IV-XV n° 832.

Dues dracmes ibèriques d'imitació emporitana, MPER XII-IV-XXIX n° 856.

Un tros de dracma ibèrica d'imitació emporitana, MPER XII-IV-XVI n° 836, amb final de llegenda ibèrica USTIN.
Dos òbols d'imitació massaliota de MA i creixent.
Una dracma d'Arse, MAS II-I n° 21.

B).- Zona centre, amb circulació reduïda de moneda hispano-cartaginesa.

25. CUENCA. RRCHAD. 14. L.VILLARONGA, Tesor de Cuenca de la segona guerra púnica de Cuenca, *Quaderni Ticinesi*, 1984, 127-137. Sembla que va ser trobat exactament a Mohorte, a 8 Kms de Conca.

Un trishekel Cap viril/Proa, MHC II-II-I.

Un shekel Cap viril/Proa, MHC II-II-III.

Un shekel Cap femení/Cavall saltant i estrella, MHC VII-I.

Un shekel Cap viril/Cavall i palmera, MHC ?

Fragment de dracma d'Ebusus.

51 denaris romans, darrer Cr. 128/1 de 206/200 a.C.

Òbol massaliota del tipus de roda, amb M i A.

Set tetradracmes alexandrines.

26. VILLARUBIA DE LOS OJOS (CIUDAD REAL)
M.GARCIA GARRIDO, El hallazgo de Villarubia de los Ojos, *Acta Numismàtica*, 20, 1990, 37-78.

1/4 de shekel de l'elefant.

Un shekel de cavall dempeus.

Un tros de shekel del cavall dempeus.

1/4 de shekel de cavall dempeus.

Un divisor de Gadir.

1 mig victoriat amb R (igual al de Moixent).

3 victoriat anònims.

1 victoriat amb estrella.

1 victoriat amb L.

2 denaris anònims.

1 tros de denari romà.

2 dracmes emporitanes.

- 8 divisors emporitans de pegàs
- 3 dracmes ibèriques d'imitació emporitana.
- 1 dracmes ibèrica de'ETOKISA.
- 30 divisors ibèrics de pegàs.
- 34 divisors ibèrics (mitjana de 0.10 gr).
 - 1 divisor ibèric, pegàs i E.
 - 1 divisor ibèric, pegàs i creixent.
 - 2 divisors ibèrics, pegàs i R.
 - 2 divisors ibèrics, pegàs i T.
 - 1 divisor cap viril/cap cavall.
 - 4 divisors Tanit/caduceu.
 - 1 divisor revers estrella.
 - 3 òbols d'imitació massaliota.
- 17 divisors amb revers de creixent.
 - 6 divisors (meitat dels anteriors) creixent i dofí.
 - Un divisor d'Akragas.

27. VALERIA (CUENCA), IGCH 2334; RRCH 109; VILLARONGA 1973, 10, p.80.Hi ha molta bibliografia. JENKINS 19 1961, 247; RRCHAD.12; RADDATZ 267. Primera notícia a: M.ALMAGRO BASCH, El tesoro de Valera de Arriba, *Numario Hispánico*, VII, 13, 1958, 5-14. Cap a l'any 1948 es trobaren en diverses ocasions monedes provinents d'un tresor escampat.

- 2 shekels, Cap femení/Cavall saltant i estrella, MHC VII-I n° 72-2 i 74-3.
- 1 shekel, Cap viril/Cavall i palmera, MHC XI-I-IB.
- 1 shekel, Cap viril/Cavall i palmera, MHC XI-I-IIA n° 214.
- 1 mig shekel, Cap viril/Cavall, MHC XI-III-IB n° 281.
- 1 dracma d'Ebusus, sense símbol.
- 1 tros de quadrigatus, per informació verbal de J.C.Richard.
- 11 denaris romans i dos quinaris, el més modern Cr.107/1.
- 1 dracma emporitana, MPER X.
- 1 dracma ibèrica d'imitació emporitana.
- 1 dracma ibèrica d'imitació emporitana amb símbol dofí.
- 2 dracmes ibèriques d'imitació emporitana, MPER XII-IV-XIV n° 827 i 828.
- 3 dracmes ibèriques d'imitació emporitana, MPER XII-IV-LIII n° 897a, 897b i 897c.

- 1 dracma ibèrica d'imitació emporitana, MPER XII-IV-XVIII n° 838a.
- 1 dracma ibèrica d'imitació emporitana, MPER XII-IV-XXXI n° 861a.
- 1 dracma d'Arse, MAS 21.
- 1 dracma d'Arse, MAS 26.
- 1 didracma de Saitabietar.
- 1 hemiòbol, Cap femení/Estrella, MHC Incerte L.
- 5 monedes «à la croix» pesades.
- 1 tetradracma de Rodas, SNG Von Aulock n° 2799.

C).- Zona nord-est, sense circulació de moneda hispano-cartaginesa.

28. CAMARASA (LLEIDA) Tresor en estudi per un col·laborador. Agraïm l'oportunitat que ens permet donar la notícia.

- 4 trossos de quadrigatus.
- 1 dracma ibèrica.
- 4 divisors ibèrics de pegàs.
- 1 divisor ibèric de 2 dofins.
- 23 imitacions de l'òbol de Massàlia, de tipus roda.
- 8 imitacions de l'òbol de Massàlia, de semicercle i dos quadrants.
- 1 divisor (meitat de l'anterior), dos semicercles.
- 1 divisor (de pes igual a l'anterior) de 2 dofins i creixent.
- 1 òbol de Massàlia.
- 3 cospells sense encunyar.

29. CAUDETE DE LAS FUENTES (REQUENA, VALÈNCIA). IGCH 2330; RADDATZ 205-6.RRCHAD.

- 1 quadrigatus.
- 1 dracma emporitana, MPER IX.
- 2 trossos de dracma emporitana.

30. COLL DEL MORO, GANDESA (TARRAGONA) RRCHAD.7. L.Avellà, Hallazgos monetarios en el Coll del Moro, Gandesa, *Numisma*, 150-155, 1978, 150-156.

- 1 dracma d'Ebusus amb símbol caduceu.
- 1 denari Cr. 80/1, dofí.
- 1 dracma d'Empòrion.
- 1 dracma ibèrica de OLOSORTIN.

31. DRIEVES (GUADALAJARA), IGCH 2336; RRCH 107; Jenkins 265; MHC 8,p.79; RADDATZ 222. C.MILLAN, El tesoro preimperial de plata de Drieves, Guadalajara, en SAN VALERIO APARISI, Min.Ed.Nac.Comisión Gen.Exc.Arq., Informes, y Memorias nº 9, 1945. Descobert en 1944 junt amb uns 14 Kgs. d'objectes de plata. Guardat al MAN.

- 13 denaris romans, un el Cr. 79/1.
- 1 dracma d'Empòrion, MPER III.
- 1 òbol ibèric d'imitació massaliota.
- 2 monedes «à la croix» pesades
- Fragments de shekel hispano-cartaginés, MHC XI-I-IIB. Que podria correspondre a una dracma emporitana de cavall dempeus.

32. EBRE-SEGRE (TARRAGONA) RRCHAD 5; L.VILLARONGA, Un tesoro de la zona Ebre-Segre, Acta Numismàtica, 13, 1983, 47-57. Possiblement la descoberta fou feta al coll de Moro de Gandesa o a Tivissa, Tarragona.

- 2 dracmes d'Ebusus, sense símbol. MC XVII.
- 2 quinaris romans, Cr. 44/6.
- 1 dracma emporitana, MPER VI-VI-I.
- 1 dracma emporitana, MPER IX-I-I.
- 4 dracmes emporitanes, MPER IX.
- 3 dracmes ibèriques amb llegendes ilegibles.
- 1 dracma ibèrica d'imitació emporitana, llegenda ERUR.
- 1 dracma ibèrica d'imitació emporitana, llegenda KERTEKUNTE, MPER 867.
- 1 dracma ibèrica d'imitació emporitana, llegenda KUM.
- 1 dracma ibèrica d'imitació emporitana, llegenda ILTIRTAR, MPER XII-IV-XXXIX.
- 1 dracma ibèrica d'imitació emporitana, llegenda ILTIRTA-SALIR, MPER XIII-IV-XLIII.

- 1 dracma emporitana, Cap viril/Pegàs, llegenda ILTIRTAR
- 1 divisor ibèric d'imitació emporitana.
- 4 divisors d'imitació massaliota, amb roda dividida en un semicercle amb llop i dos quadrants amb diversos tipus.
- 3 divisors d'imitació massaliota, amb roda i quatre quadrants, amb M, A, creixent.
- 2 divisors massaliotes de la roda amb M i A.

33. GIRONA 1850. IGCH 2341. GUADAN 1968, 75.

- 2 dracmes emporitanes, MPER IX.
- 1 divisor pegàs.
- 1 divisor dos dofins.

34. LA PLANA DE UTIEL (VALÈNCIA). RRCHAD.6; P.P.RIPOLLES, El tesoro de «La Plana de Utiel» (València), *Acta Numismàtica*, X, 1980, 13-27.

- 2 quinaris romans, Cr.47.
- 1 divisor de dracma emporitana amb pegàs, MPER XIII-I.
- 4 divisors ibèrics, Cap viril/Pegàs dessorats dos cercles de 0,11 a 0,15 gr.
- 1 hemiòbol de 0,29 gr, Cap viril/Estrella.
- 3 òbols massaliotes de la roda i MA.
- 1 quart de shekel cartaginès de seca italiana, folrat, SNG Danish M. n° 369.
- 7 monedes «à la croix» pesades.
- Dos cospells de monedes «à la croix»

35. LES ENCIES (GIRONA) Abans anomenat de Les Ansies. De 1872. IGCH 2337; RRCH 104. C.PUJOL I CAMPS, MNE, III, 1873, 170-183. M.CAMPO, Dracmas e imitaciones de Emporion en tesoros del Gabinet Numismàtic de Catalunya, *Arslan Studia Dicata*, Glaux, 7, Milano, 1991, I, 165-184.

- 120 denaris romans, el darrer Cr.107 de 209/20 a.C.
- 2 dracmes emporitanes, MPER X, símbol dofí.
- 1 dracma emporitana, MPER XII-II-I.
- 1 dracma emporitana, MPER IX-II-I.

- 6 dracmes emporitanes, Amorós III, segons Campo cinc són ibèriques.
- 2 dracmes ibèriques d'imitació emporitana, MPER XII-IV-XL.
- 1 dracma ibèrica d'imitació emporitana, MPER XII-IV-XLII.
- 1 dracma ibèrica d'imitació emporitana, MPER XII-IV-XV.
- 1 dracma ibèrica d'imitació emporitana, MPER XII-IV-XVII.
- 1 dracma ibèrica d'imitació emporitana, MPER XII-II-I.
- 1 divisor ibèric d'imitació emporitana, MPER XIII-I-VIII.

36. ORPESA (CASTELLÓ). L.VILLARONGA, Les dracmes ibèriques del tipus de Puig Castellar, *Acta Numismàtica*, 14, 1984, 33. Donem una breu notícia del lot conegut de 175 dracmes.

- 3 dracmes emporitanes de tipus de pegàs normal.
- 5 dracmes emporitanes de tipus Amorós II, MPER IX-I.
- 28 dracmes emporitanes de tipus Amorós III, MPER IX.
- 6 dracmes emporitanes tipus Amorós III amb dofí MPER X.
- 3 dracmes iberitzans amb la llegenda grega, MPER IX-V.
- 7 estil ibèric, llegendes d'imitació.
- 9 estil ibèric, llegendes d'imitació, i dofí.
- 21 estil ibèric, llegenda imprecisa.
- 3 estil ibèric amb dofí, llegenda imprecisa.
- 17 dracmes ibèriques de llegenda ilegible.
- 19 dracmes ibèriques amb el símbol llop.
- 6 dracmes ibèriques amb el símbol estrella.
- 12 dracmes ibèriques amb el símbol torques.
- 5 dracmes ibèriques amb el símbol creixent.
- 17 dracmes ibèriques amb símbol dofí.
- 4 dracmes ibèriques, signes ibèrics.
- 10 dracmes ibèriques d'estil de Puig Castellar.

37. PUIG CASTELLAR (BARCELONA) IGCH 2340; JENKINS 1961, 271. L.PERICOT, Depósito de monedas ampuritanas de Puig Castellar, *Ampurias*, VI,323, i *Ampurias*, V, 302. L.VILLARONGA, Les dracmes ibèriques del tipus de Puig Castellar,

Acta Numismàtica, 14, 1984, 21-42.

La composició donada per Pericot:

- 1 dracma emporitana de tipus pegàs normal.
- 10 dracmes emporitanes de tipus pegàs modificat.
- 3 dracmes ibèriques d'imitació emporitana.
- 27 òbols emporitans
- 12 hemiòbols emporitans.

La composició donada per Villaronga, pel que fa a les dracmes:

- 15 dracmes emporitanes de tipus pegàs normal.
- 8 dracmes emporitanes de tipus de pegàs modificat d'emissions antigues.
- 33 dracmes emporitanes tipus Amorós II, MPER IX-I.
- 189 dracmes emporitanes tipus Amorós III, MPER IX.
- 85 dracmes emporitanes tipus Amorós III amb dofí, MPER X.
- Uns 50 divisors emporitans del pegàs.
- 46 dracmes ibèriques d'imitació emporitana, llegenda grega, MPER IX-V.
- 15 dracmes ibèriques d'imitació emporitana amb llegenda d'imitació.
- 13 dracmes ibèriques d'imitació emporitana amb el cap estil Puig Castellar.
- 23 dracmes ibèriques d'imitació emporitana cap estil Puig Castellar, amb dofí.
- 52 dracmes ibèriques d'imitació emporitana tipus Puig Castellar.

38. SERINYÀ (GIRONA), IGCH 2321; JENKINS 1961, 254. J. COROMINAS, Hallazgo de ocho dracmas y cuatro divisores ampuritanos en Serinyà, *Ampurias*, VI, 1944, 327-9; MPER, 153-5.

- 6 dracmes emporitanes de pegàs normal.
- 2 dracmes emporitanes de pegàs modificat.
- 4 òbols emporitans de pegàs amb E M.

39. TIVISSA (TARRAGONA) IGCH 2335; RADDATZ 259; RRCH 94; JENKINS 1961, 244 i 245. J. DE C. SERRA RAFOLS, Monedas de la república romana procedentes de Tivissa, *Ampurias*, XI, 200; El poblado ibérico de Castellet de Banyoles,

Ampurias, III, 15. Ampliat per L.VILLARONGA, El tesorer de Tivissa IV, *Acta Numismàtica*, 12, 1982, 63-73. RRCHAD.9. Es descriuen tots els tresors.

2 quadrigatus, Cr. 29/3.

3 victoriats, Cr. 4/1.

2 victoriats, Cr. 53/1.

2 denaris, Cr. 44/5.

1 denari, Cr. 50/2.

3 denaris, Cr. 53/2.

1 denari, Cr. 91/1.

1 denari, Cr.72.

1 denari, Cr. 107/1a.

1 dracma emporitana, Amorós III.

1 dracma emporitana, Amorós IV.

2 dracmes ibèriques d'imitació emporitana, indeterminades.

1 dracma ibèrica d'imitació emporitana, llegenda TARAKON-SALIR i estrella.

1 dracma ibèrica d'imitació emporitana, MPER XII-IV-XLI n° 891.

1 dracma ibèrica d'imitació emporitana, amb la llegenda ETO-KISA, MPER XII-IV-XXIX,

1 dracma ibèrica d'imitació emporitana, MPER XII-IV-XIV.

4 dracmes ibèriques d'imitació emporitana, llegenda KERTE-KUNTE, MPER XII-IV-XXXVI.

4 dracmes ibèriques d'imitació emporitana, MPER XII-IV-XLIV.

3 dracmes ibèriques d'imitació emporitana, com l'anterior, però amb la llegenda invertida.

8 dracmes ibèriques d'imitació emporitana, llegenda ILTIRTAR i llop, MPER XII-IV-XXXIX.

1 dracma ibèrica d'imitació emporitana, de llegenda HO.

2 òbols de roda d'imitació massaliota.

1 dracma d'Arse, MAS 21.

1 dracma d'Arse, MAS 25.

40. ULLASTRET (GIRONA), IGCH 2339. J.MALUQUER DE MOTES Y M.OLIVA, Hallazgo de dracmas y divisores ampuritanas

en las excavaciones de Ullastret, *Pyrenae*, 1965, 85-123.

2 dracmes emporitanes, Amorós 1933 I.

6 dracmes emporitanes, Amorós 1933 III.

27 divisors emporitans de pegàs.

18 divisors emporitans amb dofins.

1 divisor emporità d'un dofí.

III - MITJANS S. II A.C.

41. LA VALL D'ALMONESIR (SEGORB, CASTELLÓ)
VILLARONGA 1967, 90-91. De 24 a 30 dracmes saguntines, estudiades 18.

1 dracma MAS III-III n° 33.

9 dracmes MAS IV-II-I n° 43.

1 dracma MAS VI n° 50.

3 dracmes MAS VII-I-I n° 55.

1 dracma MAS VII-I-II n° 58.

3 dracmes MAS VII-II-II n° 67.

42. LLEIDA. Mateu i Llopis l'anomena d'Hostalric (Barcelona) a , Hallazgos monetarios VI, *Ampurias*, XIII, p.237, troballa 444. L.VILLARONGA, Los inicios de la acuñación del denario ibérico, *IX Congreso nacional de Arqueología*, 1965, 301-307.

3 denaris de Kese.

3 denaris de llegenda Iltirta (sic).

Més de 170 denaris d'Iltirtasalirban.

Més denaris ibèrics de Sesars.

1 denari ibèric de Bolskan, de llegenda corba.

43. NUMANTIA (SORIA) RRCH 118.A.SCHULTEN a *Numantia*, IV, Munic, 1914-31; R.THOMSEN, *Early Roman Coinage*, I, Copenhage, 1957, 126.

Schulten diu 82 victoriats, Thomsen dóna nota de 115.

85 victoriats anònims.

18 victoriats amb símbol.

12 victoriats amb lletres.

44.VERDOLAY (MURCIA). RRCHAD.13. M.LECHUGA GALINDO, El tesorillo de victoriatos de Sta. Catalina del Monte (Verdolay, Murcia), *Acta Numismática*, 14, 1984, 91-122; *Tesorillos de moneda romano-republicana de la Región de Murcia*, Murcia, 1986, 51-70.

49 victoriats romans anònims.

25 victoriats romans amb símbol, el darrer Cr.166/1, del 179-170 a.C.

5 monedes indeterminades.

IV.- PAS DELS CIMBRIS, 104 A.C.

a). Amb moneda romana, emporitana i ibèrica.

45. CARTELLA (FIGUERES, GIRONA). IGCH 2343. GUADAN 1968, 88-90; C.PUJOL I CAMPS, Empúries, catàleg de sus monedas e imitaciones, *Memorial numismático Español*, III, 1873, 9 i 42 ss; M.CAMPO, Dracmas e imitaciones de Emporion en tesoros del Gabinet Numismàtic de Catalunya, *Arslan Studia Dicata*, Glaux, 7, Milano, 1991, I, 173.

30 dracmes emporitanes d'Amorós 1933 VI i VII, de MPER XI. Les guardades al GNC són tres, amb els símbols ferro de llança, torxa i corona.

46. LA BARROCA (GIRONA), IGCH 2348; RRCH 178. M.ALMAGRO, M.OLIVA, El tesorillo monetal de «La Barroca», San Clemente de Amer (Gerona), *Numario Hispánico*, IX, nº 18, 145-169, 1960.

74 denaris romans, el darrer de CN.BLASIO CN.F, Cr. 296 de 112/111 a.C.

13 dracmes emporitanes, Amorós 1933 V.

13 dracmes emporitanes, Amorós 1933 VI.

11 dracmes emporitanes, Amorós 1933 VII.

5 dracmes emporitanes inclassificables.

1 denari ibèric de Kese.

1 denari ibèric de Turiasu.

47. SEGUERÓ (BEUDA, GIRONA) a 20 Kms de Figueres. IGCH 2342; RRCH 180. JENKINS 1961, 273; GUADAN 1968, 103-9.C.PUJOLI CAMPS, El tesoro de Segaró, *Revista Ciencias*, III, 1881, 126 ss.

50 denaris, el darrer de L.CAESI, Cr. 298, de 112/111 a.C..

2 denaris ibèrics de Kese.

9 dracmes emporitanes, Amorós III, MPER IX.

122 dracmes emporitanes, Amorós V, MPER VIII-III.

300 dracmes emporitanes, Amorós VI, MPER VIII-IV.

354 dracmes emporitanes, Amorós VII. MPER VIII-V.

5 dracmes emporitanes, Amorós VIII, MPER VIII-V.

1 dracma ibèrica d'imitació emporitana.

28 dracmes emporitanes amb símbol, MPER XI.

15 dracmes emporitane indeterminables.

48. SANT LLOP (GIRONA), IGCH 2347. RRCHAD.19. ZOBEL 1877, 138.

1 denari romà de L.LIC.CN.DOM, Cr.282, de 118 a.C.

Nombre indeterminat de dracmes emporitanes.

1 dracma emporitana amb símbol de laurea.

1 divisor emporità de pegàs, amb EM.

b). Solament amb moneda romana.

49. BAIX LLOBREGAT (BARCELONA). RRCHAD,28.L. VILLARONGA, Tesorillo de denarios romanos del Baix Llobregat (Barelna), *Actas del XIV Congreso Nacional de Arqueologia*, Vitoria, 1975, 871-876.

117 denaris romans, el darrer de L.FLAMINI CILO, Cr. 302/1, de 109/108 a.c.

50. SARRIÀ (BARCELONA). RRCHAD.32.L.VILLARONGA, Nuevo testimonio del paso de los Cimbrios. El tesorillo de Sarrià, Barcelona), *Gaceta Numismática*. 64, 1982, 24-30.

De la troballa d'uns 400 denaris romans tenim una mostra de 50.
50 denaris romans, el darrer Cr. 308/1, de 108/107 a.C.

V.- FI SEGLE II FINS 98/94 A,C,

a). Amb monedes romanes i ibèriques.

51. AZUEL = VILLA DEL RIO (MONTORO, CÓRDOBA). ZOBEL 1877, 277; JENKINS 1961, 125 i 257; GOMEZ MORENO 1949, 182-184 i 343-346; RADDATZ, 200. Els tresors anomenats d'Azuel i de Villa del Rio deuen ser dues parts procedents del mateix tresor.

Un miler de denaris romans de fins el 96-90 a.C.

20 denaris ibèrics de Bolskan.

139 denaris ibèrics d'Ikalkusken.

1 denari ibèric d'Arekoratas.

1 denari ibèric d'Arsaos.

1 denari ibèric de Konterbia.

1 denari ibèric de Turiasu.

1 denari ibèric de Sekobirikes.

Ocultació de cap a l'any 90 a.C.

Hi han algunes descripcions amb lleugeres variants, sense cap conseqüència.

52. CARISIA, BORNOS (CADIZ) RCHAD.20.L.VILLARONGA, El tesoro de Carisia, *Actas do III Congresso Nacional de Numismatica*, Lisboa, 1985,569-583. Ocultació: abans del 94 a.C.

4 denaris romans, últim Cr. 289/1, 115/114 a.C.

2 denaris ibèrics de TURIASU, V. 51-7.

1 denari ibèric de BASKUNES, V. 45-1.

2 denaris ibèrics d'ARSAOS, V. 47-1.

3 denaris ibèrics d'AREKOR/ATAS, V. 41-1.

2 denaris ibèrics d'AREKORATA, V. 40-11.

4 denaris ibèrics de KONTERBIA, V.39-1 i 2.

- 10 denaris ibèrics de BOLSKAN, Jenkins I.
- 29 denaris ibèrics de BOLSKAN, Jenkins II-III.
- 20 denaris ibèrics d'IKALKUSKEN, reparits entre les classes de Ikal 1988, 1 de I, 9 de II, 10 de IV.

53. CASTULO=CAZLONA, 1618,(JAÉN). Troballa de 1618. ZOBEL 1877, p.276.RRCH 188.

- 682 denaris romans, darrer Cr. 316/1 de 105 a.C.
- 1 doble victoriat.
- 1 denari ibèric d'Arekoratas
- 1 denari ibèric de Bolskan.
- 1 denari ibèric d'Arsaos.
- 1 denari ibèric de Baskunes.
- 1 denari ibèric de Konterbia.
- 1 denari ibèric d'Ikalkusken.
- 1 denari ibèric d'Iltirtasalirban.

54. CÓRDOBA 1958. RRCH 184; JENKINS 1961, 259. RADDATZ, 210. JENKINS 1958, 57-70.

- 235 denaris romans, darrer denari Cr. 305, de 109/108 a.C.
- 24 denaris ibèrics de Bolskan, Jenkins I, II i III.
- 3 denaris ibèrics de Barskunes.
- 2 denaris ibèrics de Arekoratas.
- 2 denaris ibèrics de Turiasu.
- 1 denari ibèric de Iltirtasalirban.
- 1 denari ibèric de Kese.
- 1 denari ibèric de Arsaos.
- 1 denari ibèric de Konterbia.
- 10 denaris ibèrics d'Ilkalkusken, Ikal 1988 I.
- 10 denaris ibèrics d'Ikalkusken, Ikal 1988 II.
- 2 denaris ibèrics d'Ikalkusken, Ikal 1988 III.
- 23 denaris ibèrics d'Ikalkusken, Ikal 1988 IV.
- 1 dracma d'Arse. MAS.

55. CÓRDOBA 1916. JENKINS 1961, 263.H.MATTINGLY, Some Roman hoards: Cordova, *Numismatic Chronicle*, 1925, 395 ss.

237 denaris romans el darrer del 100 a.C.
82 denaris ibèrics.

56. CÓRDOBA 1959. RRCHAD.113.A.M.DE GUADAN, *Numismática Ibérica e Ibero-romana*, Madrid, 1969, 89. Hi han altres informacions amb diferències.

187 denaris romans.

147 denaris ibèrics de Bolskan, Belikiom i Ikalkusken.

1 dracma d'Arse.

57. CREVILLENTE. (ALACANT), RRCH 206. F.MATEU I LLOPIS, *Hallazgos monetarios, Ampurias*, 1951, 227. V.GONZALEZ PEREZ, *Notas sobre el poblamiento antiguo en el término de Crevillente, Archivo de Prehistoria Levantina*, XIV, 162-163.

Conjunt de 22 denaris, estudiats 7.

5 denaris romans, el darrer Cr,329, de 100 a.C

1 denari ibèric d'Ikalkusken.

1 denari no identificat.

58. FUENTE ÁLAMO (CARTAGENA, MURCIA). GÓMEZ MORENO 1949, p.183.

Prop de 1.268 denaris romans i un d'Ikalkusken.

59. GRANADA 1958, JENKINS 1961, 260; JENKINS 1958, 135-16.

46 denaris ibèrics de Bolskan I.

36 denaris ibèrics de Bolskan II.

149 denaris ibèrics de Bolskan III.

3 denaris ibèrics d'Ikalkusken, de Ikal 1988 I.

14 denaris ibèrics d'Ikalkusken, de Ikal 1988 II.

3 denaris ibèrics d'Ikalkusken, de Ikal 1988 III.

32 denaris ibèrics d'Ikalkusken, de Ikal 1988 IV.

2 denaris ibèrics de Sekobirikes.

2 denaris ibèrics de Konterbia.

2 denaris ibèrics d'Arekoratas.

1 denari ibèric de Barskunes.

60. IDANHA-A-VELHA (CASTELO BRANCO, PORTUGAL), RRCHAD. 52. L, VILLARONGA, Tresor de Idanha-a-Velha (Castelo Branco, Portugal) de denaris romans, ibèrics i dracmes d'Arse, *Numisma*, XXX, 165-167, 1980, 103-117.

1346 denaris romans, el darrer Cr.330/1a, de 100 a.C.

4 denaris placats.

1 denari ibèric de Kese.

11 denaris ibèrics de Ikalkusken, repartits entre les classes Ikal 1988, 2 de la II i 9 de la IV.

1 dracma d'Arse, MAS.IV-I-I n° 37.

2 dracmes d'Arse, MAS IV-II-I n° 43.

2 dracmes d'Arse, MAS VII-I-I n° 54.

61. LOS VILLARES (JAÉN). RCHAD.114; RADDATZ 269; GOMEZ MORENO 1949, 182.

Uns 1000 denaris romans de fins al 100 a.C.

12 denaris ibèrics de Bolskan, Konterbia, Arekoratas i Turiasu.

62. MOGON (VILLACARRILLO, JAÉN). GOMEZ MORENO 1949, p.182.

16 denaris ibèrics de Bolskan.

1 denari ibèric d'Ikalkusken.

2 denaris ibèrics d'Arekoratas.

63. SALVACAÑETE (CUENCA), RRCH 205; JENKINS 1961, 251; RADDATZ, 248; J.CABRE, El tesoro de plata de Salvacañete (Cuenca), *Archivo Español de Arte y Arqueología*, XXII, 1936, 151-159. J.M.NAVASCUÉS, *Las monedas hispánicas del Museo Arqueológico Nacional de Madrid*, II, Barcelona, 1971, 57-58.

Notícia de Cabré: 14 denaris romans, 2 dracmes d'Arse, un denari ibèric barbat de Sekaisa, 50 denaris ibèrics de Bolskan, un d'Iltirtasalirban, un de Kese i 10 denaris ibèrics d'Ikalkusken.

La notícia de Navascués és que el darrer denari romà és el Cr. 328/1 de 100 a.C. i els denaris d'Ikalkusken pertanyen dos a la classe I i 3 a la IV.

64. SANTA ELENA, 1903.(JAÉN). RRCH 193, JENKINS 1961, 276. H.SANDARS, Notes sur un dépôt de monnaies romaines découvert en Espagne, *Revue Numismatique*, 1905, 396.

568 denaris romans, el darrer Cr. 320 de 103 a.C.

1 denari ibèric de Sekobirikes.

65. SIERRA MORENA 1929,(JAÉN). RRCH 196. A. SCHULTEN, *Sertorio*, 218.

12 denaris ibèrics i romans, el darrer Cr. 322, de 102 a.C.

66. SOTO IRUZ (SANTANDER). RRCH 185. *Archivo Español de Arqueologia*, 1956, 198.

1 denari romà Cr, 306, de 108-107 a.C.

1 denari ibèric de Turiasu.

1 denari ibèric de Sekobirikes

67. TORRES=CAZLONA, (JAÉN)RRCH188. *Annali*, 1863, 11. Torres és el nom donat per Gómez Moreno, GÓMEZ MORENO 1949, p.182, al tresor de CAZLONA

1 doble victoriat.

682 denaris romans, darrer Cr.316, de 105 a.C.

8 denaris ibèrics.

68. VILLA DEL RIO 1874 (SEVILLA). RRCHAD.116. Deu ser una part del d'Azuel. La mateixa bibliografia que aquell.

107 denaris ibèrics d'Ikalkusken..

500 denaris romans de fins el 96-90 a.C.

b). Solament amb moneda romana.

69. ALBÁNCHÉZ (JAÉN). RRCHAD.33. Hacia 1979, F.P.PEREZ SINDREU, Tesorillo de Albánchez (Jaén), *Gaceta Numismática*, 74-75, 1984, 107-111.

16 denaris romans, el darrer Cr.311 de 106 a.C.

70. ALCALÁ DEL RIO ? (SEVILLA). RRCHAD.27.

161 denaris romans d'entre 211 i 111 a.C.

71. AZNALCOLLAR (SEVILLA). RRCHAD.39. Entre 1908 i 1919. M.H.CRAWFORD, *A Catalogue of Roman Republican Coins in the collection of the Royal Scottish Museum*, Edimburgh, 1984.

35 denaris romans, el darrer de C.COIL.CALD, Cr. 318/1a de 104 a.C.

72. CACHAPETS (CREVILLEN, ALACANT).A.GONZALEZPRATS, J.M. ABASCALPALAZON, *El tesoro de denarios romanos de Cachapets (Crevillente)*, Crevillente, 1989.

2 victoriats.

266 denaris romans, el darrer de 101 a.C.

73. CASTILLO DE LAS GUARDAS (SEVILLA). RRCHAD.35. En 1856. RADDATZ, 205. J.HERNANDEZ DIAZ, A.SANCHO CORBACHO, F.COLLANTES TERAN, *Catálogo Arqueológico y artístico de la provincia de Sevilla*, 2, 1943, 309, nº 313.

113 denaris romans, el darrer de L.COT, Cr.314 de 105 a.C.(Una altra notícia diu que són 124 els denaris).

74. CÁSTULO 1978 (JAÉN). RRCHAD.46. E.COLLANTES, Hallazgo de denarios republicanos de Cástulo (Jaén), *Numisma*, 150-155, 1978, 19-24.

47 denaris romans, el darrer Cr.326/1 de 101 a.C.

75. COGOLLOS DE GUÁDIX (GRANADA). RRCHAD.40. De 1958. A.MENDOZA EGVARAS, Tesoro de denarios republicanos de Cogollos de Guádix (Granada), *Numisma*, 150-155, 1978, 25.

83 denaris, el darrer de C.COIL.CALD, Cr. 318/1b de 104 a.C.

76. CHAO DE LAMAS (COIMBRA, PORTUGAL). RADDATZ 276.

Denaris romans, el darrer Cr.216 de 148.

77. EL CENTENILLO 1911, (JAÉN). RRCH 181. JENKINS 1961, 258; RTADDATZ 206. G.F.HILL, H.SANDARS, Note on a find of Roman Republican silver coins and ornaments from the

Centenillo mine, Sierra Morena, N.C. 1912, 63. Jenkins i Raddatz citen la composició de 46 denaris romans, referint-se al NC 1912. Prenem la composició de Crawford.

1 victoriat.

73 denaris, el darrer de Cr.300, de 110/109 a.C.

78. MOGÓN.1914, (VILLACARRILLO, JAÉN). RRCH 200; RADDATZ, 229. N'hi ha un altre del mateix nom, descrits tots dos per Gómez Moreno 182.

1258 denaris romans, el darrer Cr. 325, de 101 a.C.

79. MONTORO = EPORA 1936 (CÓRDOBA). RRCH 182; Jenkins 250. A BELTRAN, Nota sobre hallazgo de denarios de la republica romana en Andalucía, *Caesaraugusta*, 6, 1955, 179.

20 denaris romans, el darrer Cr, 302, de 109-108 a.C.

80. OLIVA (JAÉN). RRCH 197. *Annali*, 1863, 15.

1315 denaris romans, darrer Cr.324, de 101 a.C.

81. ORCE.(GRANADA) RRCH 211. *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, 1959, 843.

73 denaris romans, el darrer Cr.330 de 100 a.C.

82. PENHAGARCIA (CASTELO BRANC, PORTUGAL). Raddatz 282.

110 denaris romans, el darrer Cr.317 de 104.

83. POZOBLANCO 1870.(CÓRDOBA), RRCH 174. D'uns mil denaris.

84 denaris romans. el darrer Cr.287, de 115/114 a.C.

84. PUEBLA DE LOS INFANTES (SEVILLA). RRCHAD. 54. F.CHAVES, Tesoros de monedas inéditos, ocultados en la Bética durante la República: I. El conjunto de Puebla de los Infantes (Sevilla), *Anas*, I, 1988, 133-168.

Aquest conjunt de moneda romana tota en un estat de conservació molt dolent no creiem que sigui un tresor, sinó les restes invendibles

de diversos tesoros.

151 monedes de plata romano-republicanes, des de quadrigatus fins a Cr.320 de 103 a.C.

85. RIO TINTO.(HUELVA) RRCH 194. JENKINS 1961, 252. R.A.G.CARSON, A hoard of Roman republican denarii from Rio Tinto, Spain, *Numismatic Chronicle*, 1952, 129 ss.

44 denaris romans, el darrer Cr.321, de 102 a.C.

86. SANTA ELENA (JAÉN). RRCHAD. 53. F.CHAVES, J-C.RICHARD, *Baello IV. Les monnaies*, Madrid, 1987, 35, el cita en curs d'estudi.

Denarios romanos republicanos de 124 a 92 a.C.

87. SIERRA MORENA 1920, (JAÉN). RRCH 186; JENKINS 1961, 277. H.SANDARS, Notes on a hoard of Roman denarii found in the Sierra Morena in the south of Spain, *Numismatic Chronicle*, 1921, 179.

617 denaris romans, el darrer Cr.306, 106 a.C.

88. TORRE JUAN ABAD, (INFANTES, CIUDAD REAL). RRCH 189; JENKINS 1961, 248; RADDATZ 265; F.ALVAREZ OSORIO, El tesoro de plata procedente de Torre de Juan Abad (Ciudad Real), *Archivo Español de Arqueologia*, XVIII, 1945, 205-511; J.M.VIDAL BARDAN, Tesorillo de denarios romano-republicanos de Torre Juan Abad (Ciudad Real) en el Museo Arqueológico Nacional, *Acta Numismática*, 12, 1982, 79-95.

480 denaris romans, el darrer Cr. 316/1 de L. THORIUS BALBVS, de 105 a.C.

89. VILLANUEVA DE CÓRDOBA (CÓRDOBA). RRCHAD.23. De 1958..RADDATZ, 268.

130 denaris romans, el darrer Cr.294 de 113/112 a.C

VI.- GUERRES SERTORIANES 80-72.

a). Amb denaris ibèrics i romans:

90. ALTEMPORDÀ (GIRONA). IGCH2350. RRCHAD.75. J.VILARET, Una troballa numismàtica de l'època sertoriana, *Acta Numismàtica*, VI, 1976, 47-60.

1130 denaris romans, el darrer Cr. 401/1 de 71 a.C.

21 denaris ibèrics de Kese.

6 dracmes emporitanes, Amorós 1933 VII, MPER VIII-V.

2 dracmes emporitanes amb símbol incert, del tipus d'Amorós 1933 VII, MPER VIII-V.

1 dracma emporitana, MPER XI-II, de símbol abella.

1 dracma emporitana, MPER XI-XVIII de símbol timó i lletra grega Pi.

91. ALUENDA.(ZARAGOZA) RRCH 259. *Ampurias*, 1945-46, 259. Una part d'aquest tresor és potser el RRCH 307. Hi ha qui creu que potser una part del de Maluenda, al confondre's per la toponímia.

5 denaris romans, el darrer Cr.374, de 81 a.C.

3 denaris ibèrics.

92. ARCAS(CUENCA). RRCHAD.59. VILLARONGA 1988, 34-44.

Composició de 2000 denaris ibèrics d'Ikalkusken, segons I.MOYA COTILLAS, Hallazgo numismático de denarios de Icalgusken, *Gaceta Numismática*, 74-75, 1984, 105, i un sol de romà, el Cr.366/1c de 82/81 a.C.

Creiem la quantitat exagerada, nosaltres n'estudiàrem 44.

44 denaris d'Ikalkusken, Ikal 1988, 1 de I, 4 de II, 4 de III, 6 de IV, 29 de V.

3 denaris ibèrics de Bolskan

2 denaris ibèrics de Kese.

93. AZUARA 1890,(ZARAGOZA). RRCH 204; JENKINS 1961, 272.C.PUJOL I CAMPS, *Numismática antigua de Aragón*,

Boletín de la Real Academia de la Historia, XIX, 1891, 516.

400 denaris ibèrics de Bolskan

9 denaris ibèrics de Belikio.

1 denari romà Cr. 328, de 100 a.C.

94. MALUENDA,(ZARAGOZA). RRCH282. RRCHAD.65.

L.VILLARONGA, Notas a un hallazgo de denarios, en Maluenda (Zaragoza), *Ampurias*, XXVI-XXVII, 1964-65, p. 165-173.

J.A.HERNÁNDEZ VERA, Aportaciones al conocimiento del Tesoro de Maluenda, *Numisma*, 165-167, 1980, 119-128. Hernández creu que el tesoro d'Aluenda podria ser una part d'aquest.

32 denaris romans, el darrer Cr. 385/1, de 78 a.C.

1 denari ibèric de Sekobirikes amb clàmide i visibles els dos peus.

32 denaris ibèrics de Bolskan, grup I.

71 denaris ibèrics de Bolskan, grup II-III.

9 denaris ibèrics de Bolskan, grup IV (Palenzuela).

Segons Hernández, són 62 els denaris romans, el darrer Cr.387/1 de 77 a.C.

95. ORISTÀ (OSONA, BARCELONA) J .BENAGES, L.

VILLARONGA, Troballa d'Oristà (Osona, Barcelona), *Acta Numismàtica*, 17-18, 1987-1988, 41-57.

Denaris romans, estudiats 58, el més modern el Cr. 394/1, de l'any 74 a.C.

5 dracmes emporitanes, Amorós 1933 VI.

14 dracmes emporitanes, Amorós 1933 VII.

3 dracmes emporitanes, Amorós 1933 VIII.

1 dracma emporitana, símbol corona llorer, MPER XI-IX.

1 dracma emporitana, símbol abella, MPER XI-II.

2 dracmes emporitanes, amb símbol A.

2 dracmes emporitanes, amb símbol calamar, MPER XI-V.

1 dracma emporitana, símbol maça, MPER XI-VIII.

4 dracmes emporitanes, amb cap de toro i corona llorer, MPER XI-IV.

2 dracmes emporitanes, amb timó y PI, MPER XI-XVIII.

7 denaris d'Ausesken.

3 denaris ibèrics de Kese.

96. PALENZUELA (PALENCIA). RRCH 314. M.L. FERNANDEZ NOGUERA, Hallazgo de Palenzuela, *Memorias de los Museos Arqueológicos Provinciales*, VI, 1945, 90-93. J.L.MONTEVERDE, Notas sobre el tesoro de Palenzuela, *Archivo Español de Arqueología*, XX, 1947, 61-68. J.L. MONTEVERDE, Notas sobre el tesoro de Palenzuela, *Archivo Español de Arqueología*, 1947, 61.

14 denaris romans, el darrer Cr.397, de 74 a.C.

1071 Sekobirikes.

837 Turiasu

359 Baskunes.

151 Bolskan.

106 Arsaos.

87 Arekoratas.

5 Bentian.

2 Kolounioko.

2 Belikio.

1 Oilaunes.

1 Ikalkusken.

1 Sekotia.

1 Sekia.

97. SANTANA DA CARNOTA (ALENQUER, PORTUGAL), RRCHAD.67. De 1979. R.VIEGA, J.RUI PAREIRA, Der Schatzfund von Santana Carnota (Alenquer, Portugal), *Madridrer Mitteilungen*, 25, 1984, 79-91.

134 denaris romans, el darrer Cr. 390/1 de 76 a.C.

1 denari ibèric de Bolskan, V.43-1.

1 denari ibèric de Sekobirikes, V.37-1.

98. TORRES NOVAS 1908,(PORTUGAL). RRCH 264. O Arqueologo Portugues, 1909, 58.M.CASTRO HIPOLITO, Dos tesouros de moedas romanas em Portugal, *Conimbriga*,2-3. Charneco.

5 denaris romans, el darrer Cr.380, de 80 a.C.

1 denari ibèric.

b). Amb solament denaris ibèrics:

99. ALAGON (ZARAGOZA). A.BELTRAN, El tesorillo de denarios ibéricos de Alagon (Zaragoza), *Numisma*, 1973-74, 201-214.

Trobats 125 denaris, estudiats 105.

39 denaris ibèrics de Baskunes.

14 denaris ibèrics de Turiasu.

25 denaris ibèrics d'Arekoratas.

27 denaris ibèrics d'Arsaos.

100. AMAYA (BURGOS). F.MATEU I LLOPIS, Hallazgos XLVI, *Ampurias*, V, 1943, 229.

40 denaris de Sekobirikes.

101. BARCUS (BASSES PYRENÉES, FRANÇA). J.BABELON, Le trésor de Barcus *Numario Hispánico*, 12, 1957, 157-162. Malgrat ésser trobat a França l'incloem en aquest repertori puix que degué ésser format a la Península i emportat i amagat a França.

922 denaris ibèrics de Turiasu.

298 denaris ibèrics de Sokobirikes.

105 denaris ibèrics de Baskunes.

33 denaris ibèrics d'Arsaos.

12 denaris ibèrics d'Arekoratas.

5 denaris ibèrics de Bentian.

102. BORJA (ZARAGOZA). C.MILLAN, Tesorillo de denarios celtibéricos hallado en Borja, *Congrés Internationale de Numismatique*, 1953, Paris, 433-442.

5 denaris ibèrics de Barskunes.

15 denaris ibèrics d'Arekorata,

9 denaris ibèrics de Sekobirikes.

11 denaris ibèrics d'Arekoratas.

10 denaris ibèrics d'Arsaos.

30 denaris ibèrics de Turiasu.

Al comentari crític de *Numario Hispánico*, 12, 187, es dóna la següent composició: 31 de Baskunes, 45 de Arekoratas, 45 de Turiasu, 11 de Sekobirikes, 14 d'Arsaos.

103. BURGO DE OSMA, EL (ZARAGOZA). A.BELTRAN, *Symposium de Ciudades Augústeas*. Zaragoza, 1976, 223.

Nombre indeterminat de denaris ibèrics de Bolskan.

104. CERRO DE LA MIRANDA (PALENCIA). RADDATZ 238. M.ALMAGRO BASCH, *Memorias de los Museos Arqueológico Provinciales*, 16-18, 1955-57, 33- 49. J.M.DE NAVASCUES, *Las monedas hispánicas del Museo Arqueológico Nacional de Madrid*, II, Barcelona, 1971, 59.

Notícies molt diverses segons la font.

Segons Raddatz: 45 denaris ibèrics, 19 de Sekobirikes, 18 de Turiasu, 4 d'Arekoratas i 1 d'Arsaos.

Segons Almagro: 51 denaris ibèrics, estudiats 45, 24 de Sekobirikes, 19 de Turiasu i 2 d'Arsaos.

Segons Navascués, cataloga els del MAN, són: 1 denari ibèric d'Arsaos, 7 de Sekobirikes i 4 de Turiasu.

105. FUENTECÉN (BURGOS). *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, 1959, 846, nota 15.

2 denaris ibèrics d'Arekoratas.

7 denaris ibèrics de Sekobirikes.

5 denaris ibèrics de Bolskan.

3 denaris ibèrics de Turiasu.

106. HÍJAR (TERUEL), L.VILLARONGA, En torno a un hallazgo de denarios de Belgio, *Ampurias*, XXX, 1968, 225-236. Segons notícia verbal del propietari de les monedes, correspon a Híjar la troballa d'aquest tresor, el qual fou anomenat de Béjar per Gómez Moreno. Ripollès el considera d'Azuara, seguint a Zobel que el publicà com de Zuera.

15 denaris ibèrics de Belikio, grup I.

10 denaris ibèrics de Belikio, grup II.

15 denaris ibèrics de Belikiom, grup III.

4 denaris ibèrics de Bolskan, grup I.

18 denaris ibèrics de Bolskan, grup II-III.

6 denaris ibèrics de Bolskan, grup IV (Palenzuela)

107. MUELA DE TARACENA (GUADALAJARA). O.GIL FARRES, Tesoro de denarios hispano-romanos descubierto en la Muela de Taracena» (Guadalajara), *Wad-al-Hayara*, 7, 1980, Guadalajara, 1980, 205-216; A.DOMINGUEZ ARRANZ, La circulación del monetario de Bolskan; el tesoro de La Muela de Taracena (Guadalajara), *Gaceta Numismática*, 102, 1991, 7-32.

168 denaris ibèrics de Bolskan.

108. POZALMURO (SORIA). RADDATZ 284;B.TARACENA, *Carta Arqueológica de España*, Soria, 1941, p. 137, n° 5.

Uns 3000 denaris ibèrics, potser tots de Turiasu.

109. QUINTANA REDONDA (SORIA). RADDATZ 242-3. Gomez Moreno, 183.

Uns 1300 denaris de Bolskan.

110. RETORTILLO (SORIA). GÓMEZ MORENO 1949, 183. B.TARACENA, *Carta Arqueológica de España*, Soria, 1941, 143 n° 4.

Denaris ibèrics d'Arekorata, Bolskan, Turiasu, Arsaos, Sekobirikes, Baskunes, Bentian.

111. ROA (BURGOS). JENKINS 1961, 267. J.L. MONTEVERDE, El tesorillo de Roa (Duero), *Archivo Español de Arqueología*, 1949, 377.

77 denaris ibèrics de Sekobirikes,

49 denaris ibèrics de Turiasu.

5 denaris ibèrics de Arekorata.

3 denaris ibèrics d'Arsaos.

3 denaris ibèrics de Bolskan.

1 denari ibèric de Baskunes.

112. SALAMANCA M. P. GARCIA-BELLIDO, Tesorillo Salmantino de denarios ibéricos, *Zephyrus*, 1974, 379-395.

11 denaris ibèrics de Sekobirikes (cama endavant).

1 denari ibèric de Sekobirikes (cama endavant i endarrera).

4 denaris ibèrics de Sekobirikes (clàmide).

- 8 denaris ibèrics de Turiasu.
- 4 denaris ibèrics d'Arekorata.
- 2 denaris ibèrics d'Arsaos.
- 1 denari ibèric de Bolskan.

c). Solament amb romà:

113. BAÑOS DE FORTUNA (MURCIA), RRCHAD. 66.M. AMANTE SANCHEZ, M.LECHUGA GALINDO, Un nuevo hallazgo de denarios romanos republicanos en la provincia de Murcia, *Numisma*, 177-179, 1982, 9-20.

11 denaris romans estudiats, el darrer Cr.388/1b de 77 a.C.

114. CABEÇA DA CORTE (PORTUGAL). RRCH 300.

158 denaris romans, el darrer Cr.394, de 74 a.C.

115. COLUMBEIRA 1958 (PORTUGAL).RRCH 248.HIPOPOLITO 1961, 75 i 152.

968 denaris romans, estudiats 165, el darrer Cr. 361, de 82 a.C.

116. ESPEJO (CÓRDOBA).JENKINS 1961, 261.RRCHAD. 117. MATEU 1949, 219.

Uns 700 denaris romans de fins al 80 a.C

117. IDANHA-A-NOVA. 1898 (PORTUGAL). RRCH 229. *O Arqueologo Portugues*, 1898,79.

4 denaris romans, el darrer Cr,334, de 89 a.C.

118. LAS SOMBLANCAS (JUMILLA, MURCIA). RRCHAD.73. De 1939.J.MOLINA GARCIA, M.C.MOLINA GRANDE, *Carta Arqueológica de Jumilla*, Murcia, 1973, 192-194.

De 500 o 600 denaris romans, els estudiats són 84,el darrer Cr.395/1 de 74 a.C.

119. MONROY (CÁCERES) RRCHAD.63. C.CALLEJO SERRANO, Monedas romanas en Monroy (Cáceres), *Rev.Estudios Extremeños*, XXI, 1965, 41-49.

24 denaris romans, el darrer Cr. 383 de 79 a.C.

120. MONTE PINDO (VILA REAL, PORTUGAL). RRCHAD.64. M.S.R.CENTENO, *Circulação monetaria no Noroeste de Hispania até 192*, Porto, 1987, 61, nº 55.

4 denaris romans, el darrer Cr.385/2 de 78 a.C

121. NERPIO (ALBACETE), RRCHAD.71. De 1941, J.SANCHEZ JIMENEZ, Hallazgos monetarios en la provincia de Albacete, *Boletín Arqueologico del Sudeste Español*, 1-3, 1945; J.M.VIDAL BARDAN, Tesorillo de denarios romano-republicanos de Nerpio (Albacete), *Numisma*, 186-191, 1984, 41-50.

67 denaris romans. el darrer Cr.394/1a, de 74 a.C.

122. POIO 1930 (PORTUGAL). RRCH 305. JENKINS 1961, 275. F.RUSSELL CORTEZ, O tesouro monetario do Lugar do Poio, *Nummus*, I, 1952-53, 6.

212 denaris romans. el darrer Cr.394, de 74 a.C.

123. ROMARIZ, CASTRO DE (AVEIRO, PORTUGAL) RRCHAD,72. De 1843. M.CASTRO HIPOLITO, Dos tesouros de moedas romana em Portugal, *Conimbriga*, II-III, 1960-61, 49-50.

71 denaris romans, el darrer Cr. 395/1 de 74 a.C.

124. SPAIN, RRCH 307. Diu és la part que falta al tresor d'Aluenda RRCH.259.

246 denaris romans, el darrer Cr.394, de 74 a.C.

125. TORRES NOVAS (PORTUGAL). RRCH 250. *O Arqueologo Portugues*, 1909, 59.

4 denaris romans, el darrer Cr.364, de 83-82a.C.

126. VALDESALOR (CÁCERES) RRCHAD.60.C.CALLEJO SERRANO, *Zephyrus*, XVI, 1965, 39-69.

160 denaris romans, el darrer Cr. 367, de 82 a.C.

VII.- GUERRES POMPEIANES, 44 A.C.

a). Denaris romans i ibèrics:

127. ALCALÁ DE HENARES, (MADRID). RRCH 334. *Ampurias*, 1940, 178. En conjunt uns 1500 denaris.

27 denaris romans, el darrer Cr.421, de 59 a.C.

24 denaris ibèrics.

128. ALMADENES DE POZOBLANCO (CORDOBA). JENKINS 1961, 278. S.DE LOS SANTOS JENER, El tesoro celtíbero romano de los Almadenes, e Pozoblanco, *Bol. de la Real Academia de Ciencias, Bellas Letras y Nobles Artes de Cordoba*, VII, 1928, 29; Raddatz 242; RRCHAD.119; Mateu, 223. Es possible que una altra part d'aquest tresor sigui el de Cortijo del Alentejo en la Jara, a prop de Pozoblanco, E.PAREJA, Nuevos denarios de Pozoblanco, *Numisma*. 138-143, 1976, 91-98.

129 denaris romans, darrer 66 a.C (?).

5 denaris ibèrics, Arsaos, Iltirtasalirban, Turiasu, Bolskan, Ikalkusken.

129. CARTAGENA (MURCIA). GOMEZ MORENO 1949, 183.

1268 denaris romans de fins a la meitat del s.I.a.C.

1 denari ibèric d'Ikalkusken.

130. CATALUNYA. RRCHAD.94. M.CAMPO, Tesorillo de denarios romano-republicanos hallado en Catalunya, *Saguntum*, 18, 1984, 229-248.

89 denaris romans, el darrer Cr.480/5b de 44 a.C.

1 denari ibèric de Kese.

131. CENTENILLO 1896, EL (JAÉN). RRCH.385, JENKINS 1961, 232; G.F.HILL, H.SANDARS, coins from the neighbourhood of a Roman mine in southern Spain, *Journal Roman Studies*, I, 1911, 100-106.

Jenkins en descriu un de l'any 1896 i a continuació dóna un altre tresor amb composició, el qual data de 1911. Poden ésser el mateix.

Crawford, el del RRCH 181 també l'anomena de 1911, pensem que és el del 1896, i així l'anomenem per diferenciar-lo del de 1911, el qual serà el nostre 77, 258 de Jenkins i 181 de Crawford.

57 denaris romans, el darrer Cr.469 de 46/45 a.C.

1 denari ibèric de Turiasu.

1 denari ibèric de Sekobirikes.

132. LLÍRIA (VALÈNCIA). RRCH.397, JENKINS 1961,10, F.MATEU I LLOPIS, Hallazgos, *Ampurias*, II, 1945, 224.

1 victoriato.

982 denaris romans, el darrer Cr.480 de 44 a.C.

1 denari ibèric.

133. MENTESA (JAEN). RRCH 386, *Memorias de los Museos Arqueológicos Provinciales*, 1953, 28.

1 denari ibèric.

67 denaris romans el darrer Cr.469 de 45 a.C.

3 quinaris romans.

134. SAN MAMEDE DE RIBATUA (VILA REAL, PORTUGAL). RRCHAD.87. M.S.R.CENTENO, *Circulação monetaria Noroeste de Hispania até 192*, Porto, 1987, 81-82, n° 76.

42 denaris romans, el darrer Cr.468/1 de 46/45 a.C.

1 denari ibèric de Sekobirikes.

b). Solament amb moneda romana:

135. CALDE 1944 (PORTUGAL). *Conimbriga*, 1960-61, 54.

Uns 270 denaris romans, 4 vistos, el darrer Cr.427, de 56 a.C.

136. COIMBRA (PORTUGAL). RRCHAD.83. RADDATZ, 277.

6 denaris romans, el darrer Cr.443/1 de 50/49 a.C.

137. CORTIJO DE LOS COSMES (ÉCIJA, SEVILLA). RRCHAD.92. F.CHAVES, en Homenaje a A.Blanco, en premsa.
134 denaris romans, el darrer de l'any 45 a.C.

138. EL RASO (CANDELEDA, ÁVILA). RRCHAD.85. F.FERNANDEZ GOMEZ, Un tesorillo de plata en el castro de «El Raso de Candeleda (Avila)», *Trabajos de Prehistoria*, 36, Madrid, 1979, 349-404.

5 denaris romans, el darrer Cr.468/1 de 46/45 a.C.

139. FIGUERES 1849 (GIRONA). RRCHAD.81, M.CAMPO, Tesorillo de denarios romano-republicanos hallado en Catalunya, *Saguntum*, 18, 1984, 233.

95 denaris de CAESAR, Cr.443/1 de 49/48 a.C.

140. FUENTE DE CANTOS (BADAJOZ). RRCHAD. 86. J.CHINCHILLA SANCHEZ, El tesorillo de denarios romano-republicano de Fuente de Cantos (Badajoz), *Acta Numismàtica*, 12, 1982, 97-125.

366 denaris romans, el darrer Cr.468/1, de CAESAR, de l'any 46/45 a.C.

141. IZEDA (BRAGANÇA, PORTUGAL). RRCHAD.84. M.S.R.CENTENO, *Circulaçao monetaria no Noroeste de Hispania até 192*, Porto, 1987, 59, n° 45.

4 denaris romans, el darrer CR.464/2 de 46 a.C.

142. LA GRAJUELA (MURCIA). RRCHAD.80. M.LE-CHUGA GALINDO, *Tesorillos de moneda romano-republicana en la provincia de Murcia*, Murcia, 1986, 96-136.

523 denaris romans, el darrer Cr.438/1 de 51 a.C.

143. MERUGE (COIMBRA, PORTUGAL). RRCHAD.88. I.PEREIRA, Noticia de um tesoro de denarios republicanos, *Conimbriga*, XII, 1973, 215-218.

10 denaris romans, el darrer Cr.469 de 46/45 a.C.

144. MOITA 1958 (PORTUGAL). *Conimbriga*, 1960-61, 50.
10 denaris romans, el darrer Cr. 405, de 69 a.C.

145. PARADELA DE GUIAES (VILA REAL, POTUGAL).
RADDATZ 281.

Sobre 700 denaris romans, segons Babelon el darrer de 64 a.C.

146. RUA 1878 (PORTUGAL). RRCH372. *Conimbriga*, 1960-61, 53.

Uns 400 denaris romans, vistos 4, el darrer Cr.461, de 47/46 a.C.

147. SENDINHO DA SENHORA 1949 (PORTUGAL).
RRCH 388. *Nummus*, 1954, 199.

76 denaris romans, el darrer Cr.469, de 46/45 a.C.

148. VALADARES (PORTO, PORTUGAL). RRCHAD.79.
M.S.R.CENTENO, *Circulacao monetaria no Noroeste de Hispania atè 192*, Porto, 1987, 83-84.

30 denaris romans, estudiats 3, darrer Cr.429 de 55.

VIII.- FI SEGLE I A.C.

a). Amb denaris romans i ibèrics:

149. ARRABALDE (ZAMORA). RRCHAD.100. R.MARTIN VALLS, *El tesoro de Arrabalde y su entorno histórico*, Zamora, 1982. V.SANCHEZ ARZA, *Las monedas del tesoro de Arrabalde. La Asturias Cimontana*, *Numisma*, 186-191, 1984, 51-64.

4 denaris romans, el darrer Cr.544/20 de 32/31 a.C

2 denaris ibèrics d'Arsaos.

4 denaris ibèrics de Bolskan.

3 denaris ibèrics de Sekobirikes.

6 denaris ibèrics de Turiasu..

150. CERRO DEL BERRUECO (SALAMANCA). RRCHAD.95. J.MALUQUER DE MOTES, *Carta arqueológica de Salamanca*, 1956, 116.

15 denaris romans, el darrer Cr.494 de 42 a.C.

1 denari ibèric de Turiasu.

151. TRICIO 1913,(LOGROÑO). RRCH.483. *Boletín de la Real Academia de la Historia*, LXIV, 1914, 129.

4 denaris romans, el darrer de CAESAR AVGVSTVS/
SPQR CL V.

1 denari ibèric.

152. VILLAR DEL ÁLAMO (CUENCA) = ALBACETE, RRCHAD.103. Publicat primer com d»Albacete», segons Ripollès és de Villar del Alamo. L.VILLARONGA, *Tesorillo de Albacete del año 1906*, *Ampurias*, 33-34, 1971-72, 305-320.

324 denaris romans, el darrer d'August, amb Caius i Luci
Caesares, de l'any 2 a.C.

1 denari ibèric de Kese.

14 denaris ibèrics de Bolskan, Jenkins I.

38 denaris ibèrics de Bolskan, Jenkins II-III.

27 denaris ibèrics de Bolskan, Jenkins IV (Palenzuela).

b). Solament amb moneda romana:

153. ABERTURA.(TUJILLO,CÁCERES) RRCH.496. J.RAMON FERNANDEZ, *De numismática extremeña*, *Boletín del Seminario de Estudios de Arte y Arqueología*, XV, 49-50, Valladolid, 1948-49, 79.

38 denaris romans, els darrers d'August.

154. ALTO DO CORGO (CONCELHO DA VALENÇA, PORTUGAL). HIPOLITO 1961, nº 1.

37 denaris romans, estudiats 7, darrer d'August.

- 155. ALVARELHOS (PORTO, PORTUGAL).** RRCHAD. 106. J.TORRES, Tesouro monetario do Castro de Alvarelhos, *Boletim Cultural*, I, n° 2-3, Santo Tirso, p.11-250. 3454 denaris romans, darrer Cr.544 de 32/31 a.C. 27 denaris d' August, RIC 543.
- 156. CERRO CASAL (SEVILLA).** L.VILLARONGA, en premsa a *Acta Numismàtica*, 1989. 4 denaris romans republicans. 279 denaris d' August.
- 157. CITANIA DE SANSFINS 1950 (PORTUGAL).** RRCH 463. HIPOLITO 1961, 42. 288 denaris romans fins a l'emissió Legionària de Marc Antoni.
- 158. CÓRDOBA 1834.** RRCH.404. *Annali*, 1863, 75. 130 denaris romans, el darrer Cr.494 de 42 a.C.
- 159. CORTIJO DEL ÁLAMO (JAÉN).** RRCH. 464. JENKINS 1961, 264. M.LOPEZ SERRANO, Tesorillo de denarios romanos del Cortijo del Álamo (Jaén), *Numario Hispánico*, VII, 13, 1958, 25-47. 131 denaris romans fins a les emissions Legionàries de Marc Antoni.
- 160. FRAGA DA SAFRINHA (OLIVEIRA DO HOSPITAL, PORTUGAL).** RRCHAD.107. HIPOLITO 1961, n° 83. 210 denaris d' August.
- 161. GUIAES (VILLA REAL, PORTUGAL).** RADDATZ 1961, 277; RRCHAD.99. M.S.R.CENTENO, *Circulação monetaria no Noroeste de Hispania atè 192*, Porto, 1987, p.59, n° 44. 10 denaris romans, el darrer Cr.544/20 de 32/31 a.C.
- 162. MENOITA 1942 (PORTUGAL).** RRCH.414. HIPOLITO 1961, 57. Més de 280 denaris romans, estudiats 102, el darrer Cr.494/39 de 42 a.C.

163. MÉRTOLA=MYRTILIS 1958 (PORTUGAL). RRCH. 469. *Numario Hispánico*, 1961, 150. A RRCHAD.110 se l'anomena S.JOAO DOS CALDEIREIROS (MÉRTOLA, PORTUGAL), amb composició semblant.

132 denaris romans, fins a les emissions legionàries de Marc Antoni.

164. MONTE MOZINHO 1920 (PORTO, PORTUGAL). RRCHAD.101. R.M.S.CENTENO, *Moedas romanas no Museu de Anthropologia «Dr.Mendes Correa»*, I, Época republicana, Porto, 1976.

4 denaris romans, el darrer Cr.544/35 de 32/31 a.C.

165. PENAMACOR 1948 (PORTUGAL). RCH.502. *Nummus*, 1953, 272; HIPOLITO 1961, 65.

84 denaris romans, el darrer de AVGVSTVS DIVI.F/IMP X.

166. RAMALLAS 1935,(PONTEVEDRA). RRCH. 484. *Numismatic Chronicle*, 1935, 289.

27 denaris romans, el darrer IMP CAESAR AVGVSTVS/ P.CARISIVS LEG PRO PR.

167. EL RASO DE CANDELEDA (ÁVILA). F.FERNANDEZ GOMEZ, Denarios en el Castro de El raso de la Candeleda (Ávila), *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, LXXVIII, nº 1, 1975, 437-462.

18 denaris romans, el darrer de Caesar.

168. SAN PRIZ (PONTE DE BARCA, (PORTUGAL). RRCHAD. 104; HIPOLITO 1961, 15, nº5.

12 denaris romans d'August, RIC nº 350.

IX - TRESORS DE MONEDES DE BRONZE

169. ALT EMPORDÀ - 1987 (GIRONA). P.LOPEZ SANCHEZ, Tesorillo de monedas de bronce «Alt Empordà II-1987», *Gaceta Numismática*, 97-98, 1990, 87-94.

Ocultació: segona meitat del segle II a.C.

1 as de Roma, Cr. 159/3.

1 as de Roma, Cr. 160/1.

1 as de Roma, Cr. 183/1.

2 bronzes d'Untikesken, VILLARONGA 1977, nº 12

1 bronze d'Untikesken, VILLARONGA 1977, nº 13.

4 bronzes d'Untikesken, VILLARONGA 1977, nº 39.

7 bronzes d'Untikesken, VILLARONGA 1977, nº 42.

170. AZAILA (TERUEL). IGCH 2349. RRCH 220. Jenkins 226. J.CABRE, Dos tesoros de monedas de bronce autónomas, de la acrópoli ibérica de Azaila (Teruel), *MNE*, 2 época, II, 2 1921, 25-33; J. ROMAGOSA, Azaila: dos tesoros, dos mensajes, *Acta Numismática*, I, 1971, 71-78.

720 AE ibèrics.

1 AE d'Ebusus.

2 AE de Carmo. 1 de Córdoba, 1 de Valentia,

1 AE de Massalia.

1 AE de Cartago.

2 AE incerts.

6 AE romans.

1 As amb meta Cr.124, de

1 as amb mosca, Cr.159, de 170 a.C.

1 as de L.SAVF, Cr.204, de 152 a.C.

1 semis de C.RENI, Cr.231, de 138 a.C.

1 as semiuncial, proa a la dreta, Cr. 339, de 91 a.C.

171. BALSARENY (BARCELONA) L.VILLARONGA, El hallazgo de Balsareny, *Numario Hispánico*, X, 19-20, 1961, 9-102.

Ocultació originada pel pas dels Cimbris l'any 104 a.C.

44 monedes de Laiesken.

42 monedes d'Ilturo.

44 monedes de Lauro.
52 monedes d'Ausesken.
39 monedes d'Eusti.
9 monedes d'Ore.
68 monedes d'Iltirkesken.
5 monedes d'Iltirta.
85 monedes de Kese.
32 monedes indeterminables.

172. BORRIOL (CASTELLÓ) RCHAD.50. L.VILLARONGA, M. GARCIA GARRIDO, Hallazgo de bronzes ibéricos en Borriol (Castellón), *Gaceta Numismática*, 74-75, 1984, 41-51.

Ocultació de 76/75 a.C.

48 asos de Kelse, V.

10 asos de Valentia, V.125-1.

Dos asos d'Iltirta, V.27-14 i 18-1.

Un quadrant de Corduba, V.118-1.

Un as romà de L.LENT.MAR.F, Cr.329/2 de 100.a.C.

173. CAMPO DE REBATE (ALACANT). IGCH 2316. GÓMEZ MORENO, 160-1. Ocultació segle IV a.C. (Jenkins)
67 bronzes.

174. CAN JOAN D'EN CAUNA (EIVISSA). IGCH 2346. L.VILLARONGA, *Gaceta Numismática*, 14, 1969, 41.

120 AE Ebusus.

1 AE Iol.

175. CÀNOVES (BARCELONA) J.ESTRADA, L.VILLARONGA, La Lauro monetal y el hallazgo de Cànoves (Barcelona), *Ampurias*, XXIX, 1967, 135-194; J.ROMAGOSA, Monedas ibéricas del hallazgo de Cànoves (Barcelona), *Acta Numismática*, I, 1971, 79-81.

Ocultació motivada pel pas dels Cimbris l'any 104 a.C.

21 monedes de Lauro.

5 monedes d'Eusti.

5 monedes d'Ausesken.

1 moneda d'Ilturo.

- 1 moneda de Laiesken.
- 3 monedes d'Iltirkesken.
- 5 monedes no vistas.

176. CASTRA CAECILIA (CÁCERES). RRCH.561. JENKINS 1961, 241, 242 i 243. A. SCHULTEN, Castra Caecilia, *Archaeologischer Anzeiger*, 1928,12: 1930, 54; 1932, 346. M.BELTRAN LLORIS, Problemas de la arqueología cacereña: El campamento romano de Cáceres el Viejo (Cáceres). Estudio numismático, *Numisma*, XXIII-XXIV, 120-131, 1973-74, 255-310. H.J.HILDEBRANDT, Die Münzen aus Cáceres el Viejo, *Madridrer Beitrage*, Band 11, 257-297. Mainz am Rhein, 1985.

155 AE ibèrics.

1 AE de la Liga Aetolia.

30 AE incerts.

18 denari romans.

70 AE romans, el darrer Cr.335 de 96? a.C.

177. CORROMPUT (TARRAGONA). ZOBEL 1878, 278.

Uns mil asos de Kese, amb el tipus de KE antic.

178. COVA DE LES ENCANTADES (MARTIS, GIRONA).
Conjunt vist al Museu de Besalú.

3 bronzes d'Untikesken, VILLARONGA 1977 n° 42.

1 bronze d'Untikesken, VILLARONGA 1977, n° 45.

2 bronzes d'Untikesken, VILLARONGA 1977, n° 40.

1 bronze ibèric d'Iltirkesken.

179. ÉCIJA 1979 (SEVILLA) RRCHAD.17. F.CHAVES, M. P. GARCIA-BELLIDO, Tesorillo de bronces del s.II a.C. hallado en el término de Écija, *II Simposi Numismàtic de Barcelona*, II, Barcelona, 1980, 171-174.

9 asos romans, el darrer el de P.SVLA, Cr.205/2 de 151 a.C.

2 asos romans indeterminables.

5 asos de Cástulo, V.68-11 i 8.

1 as de Carmo, V.100-6.

180. EL SAUCEJO (SEVILLA). RCHAD.18.L.VILLARONGA, Tesorillo de bronzes de El Saucejo (Sevilla), *Quaderni Ticinesi*, 9, 1980, 175-179.

1 as de Càstulo, V.68-11.

1 as d'Urso, V.112-3.

3 asos de Carmo, V.100-5,6.

4 asos romans el darrer de C.TER.LVC, Cr, 217/2 de 147 a.C.

181. EMPÚRIES 1947 (L'ESCALA, GIRONA). RRCH 136. *Ampurias*, 1947-48, 321.

4 AE Untikesken.

3 Asos romans. el darrer Cr. 215, de 148 a.C.

182. EMPÚRIES 1972 (L'ESCALA, GIRONA). E.RIPOLL, J.M.NUIX, L.VILLARONGA, Petit tresor de bronzes ibèrics d'Untikesken, a Empúries, *II Simposi Numismàtic de Barcelona*, Barelona, 1980, 175-181.

Ocultació: segona meitat del segle II a.C.

1 as romà anònim.

1 semis romà, símbol estrella, Cr.196/2, de 158 a.C.

15 bronzes d'Untikesken, VILLARONGA 1977, n° 39.

1 bronze d'Untikesken, VILLARONGA 1977 n° 40.

21 bronzes d'Untikesken, VILLARONGA 1977 n° 42.

1 bronze d'Untikesken, VILLARONGA 1977 n° 43.

183. ERESO (EIVISSA). IGCH 2331. R.CALVET, *Los nombres y importancia arqueológica de las islas Pythiusas*, Barcelona, 1906. De la necrópolis 6 Ae, V.11 i 12.

184. ILLA PEDROSA, (GIRONA), J. C. RICHARD, L. VILLARONGA, Las monedas, *Inmersión y Ciencia*, 8-9, 73-78.

16 monedes de bronze trobades en un vaixell enfonsat davant de l'Illa Pedrosa, cap el segle I a.C.

2 monedes de Kaiantolos.

6 monedes de Massàlia.

1 as uncial de Roma,

1 moneda de Neàpolis.

5 monedes incertes.

185. LA ESCUERA (ALACANT) IGCH 2338. E. LLOBREGAT, Un hallazgo de moneda púnica en la provincia de Alicante, *Caesaraugusta*, 27-28, 1966, 71-75.

AE Hispano-cartaginés.

7 de Robinson 2o

2 com les anteriors però més petites.

43 Robinson 2q.

186. MONTEMOLÍN (SEVILLA) E. COLLANTES PEREZ-ADA, Muestra de divisores hispano-cartagineses hallados en Montemolín (Sevilla), *Acta Numismàtica*, X, 1980, 29-39.

11 petits bronzes, MHC 122.

4 petits bronzes, MHC 117.

16 petits bronzes, MHC 114.

9 petits bronzes, MHC 283.

1 petit bronze, MHC 283 però el cap del cavall a la esquerra.

2 petits bronzes, MHC 116.

1 petit bronze, MHC 282.

187. NUMANTIA (SORIA). RRCH.557, 558 i 562. JENKINS 1961, 231. J.ROMAGOSA, Las monedas de los campamentos numantinos, *Acta Numismàtica*, II, 1972, 87-96. A.SCHULTEN, *Numantia*, IV, 236 a 246. No són precisament un tresor però corresponen a monedes trobades en un lloc, procedents d'una circulació puntual.

Campament de 153 a 137 a.C. (RRCH.558):

15 AE ibèrics.

1 AE de Siracusa.

10 victoriats.

1 denari romà.

29 AE romans, darrer C.184, de 169/158 a.C.

Campament de 134-133 a.C.(RRCH.557):

23 AE ibèrics.

1 denari folrat de Bolscan.

1 victoriat.

17 AE romans, el darrer Cr.190 de 169/158 a.C.

Campament de 75-74 a.C.(RRCH.562):

6 AE ibèrics.

1 denari romà.

8 AE romans.

En un sentit semblant són les monedes publicades per P.R.ARRIOLS i L.VILLARONGA, Troballa esporàdica de bronzes romans republicans, *Gaceta Numismática*, 74-75, 1984, 113-118.

Deuen procedir del campament III de Renieblas formant un conjunt de 117 monedes, la majoria anteriors a l'any 153, però la més moderna és de l'any 136.

188. PEDREGUER (DÈNIA, ALACANT). IGCH 2344.

100 AE Ebusus, Bes/Bes, V.1.12. NARTIN, *Saitabi*, 18, 1968, 49.

189. PUEBLA DE LOS INFANTES (SEVILLA). L.VILLARONGA, Análisis estadístico de una muestra de monedas. Aplicación a las monedas de Corduba, *Quaderni Ticinesi di numismatica e antichità classiche*, X, 1981, 273-283.

26 bronzes de Corduba, mitjana de pes de 5.35 gr.

190. PURMANY (EIVISSA). IGCH 2351. R.CALVET, *Los nombres e importancia arqueológica de las islas Pythiusas*, Barcelona, 1906.

2 AE Ebusus, V.1.11-12.

3 AE Ebusus, V.1.53.

3 AE Ebusus, V.1.124-1.

191. TALAMANCA. (EIVISSA). IGCH 2332. R.CALVET, *Los nombres e importancia arqueológica de las islas Pythiusas*, Barcelona, 1906.

191 AE de la necrópolis Prado de las Monjas.

Segle II-II a.C. (Jenkins).

192. TORELLÓ D'EN CINTES (MENORCA). RRCHAD. 24. De l'any 1958. N.TARRADELL FONT, Notícia del tresor d'asos de la República Romana del Torelló d'en Cintes (Maó, Menorca), *Fonaments*, III, 1982, 201-208.

231 asos romans, el darrer de CN.BLASIO CN.F, Cr. 296/2, de 112/111 a.C., essent l'immediat anterior el Cr. 217 de 147 a.C.

1 as d'Untikesken, V.15-4.

1 as d'Obulco, V.96-5.

1 moneda de Populònia, SNG ANS Etruria-Calabria n° 92.

149 monedes inclassificables, possiblement totes asos romans.

193. XARRACA (EIVISSA). IGCH 2345. R.CALVET, *Los nombres e importancia arqueológica de las islas Pythiusas*, Barcelona, 1906.

1 didracma o dracma d'Ebusus.

1 hemidracma.

400 AE d'Ebusus.

B). ANÀLISI

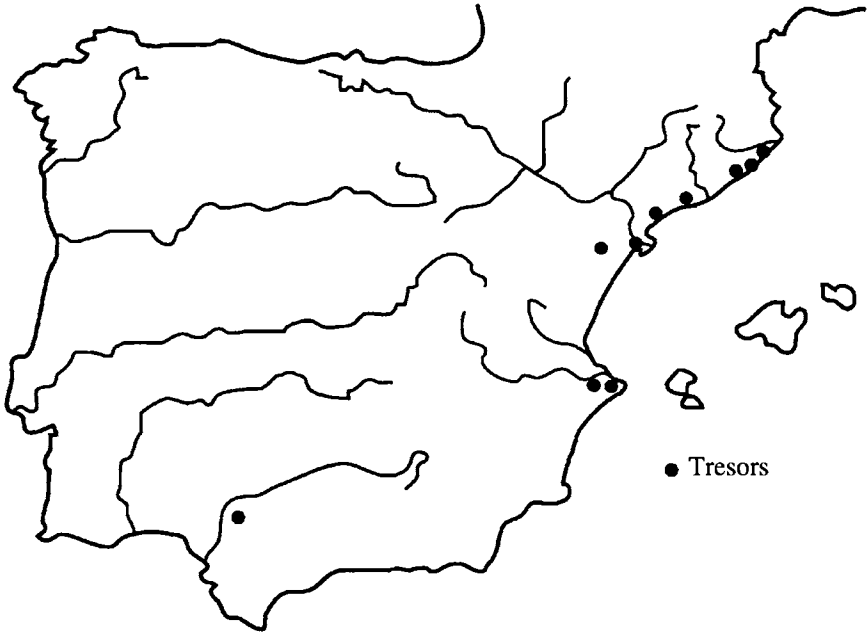
Fem l'anàlisi donant la llista de tresors amb la seva composició abreujada i els percentatges, situant-los en el mapa.

I. Segle IV a. C. La circulació monetària en gran majoria a la part litoral de Catalunya i més reduïda al País Valencià.

		datació	Em	Mas	Gr
2. El Arahal	Andalusia	450-400	-	-	Si
3. Empúries	Catalunya	s. IV	702	-	-
6. Penedès	Catalunya	s. IV	122	42	3
8. Roses	Catalunya	s. IV	6	-	-
5. Morella	Castelló	350	9	8	-
7. Pont de Molins	Catalunya	fi s. IV	24	7	1
9. Tarragona	Catalunya	fi s. IV	6	-	-
1. Dènia	Alacant	315	si	si	si
4. Mongó	Alacant	310	6	4	si
10. Tortosa	Catalunya	250	5	-	Ebusus 1
173. AE Campo Rebate	Alacant				

Tresors amagats per guardar el seu valor. No existeixen motius militars coneguts per justificar-los. Aquesta moneda serveix per adquirir bens de consum, mercenaris i esclaus, amb els quals comerciar les colònies gregues.

MAPA 1. Tresors de fraccionàries, s. IV a.C.

II. Segona guerra púnica 237-206 a.C. i aixecaments dels íbers fins el 195 a.C.

El motiu de la formació dels tresors és degut als fets militars, les accions militars amb els seus perills creen situacions en les quals el que es posseeix s'amaga i la mort del propietari fa que no es pugui recuperar.

HC Ga Eb Q DV Em Ib Ar In Gr

a) Zona sur, amb circulació principal de moneda hispano-cartaginesa

11. Bretti	7		1			2	1			2
12. Cádiz		12								
13. Ecija	19		1			1	7		1	1
14. Granada	1			1						
15. Martos	7			1	1		2			1
16. Mazarrón	86									
17. Minas de Cartagena	1		1			1				
18. Moixent	32		2		1	7	7		1	1
19. Montemolín	2									
20. Sevilla	4									
21. Tanger	88	2	8	3		2	1			20
22. Utrera	8									
23. Vejer de Frontera	9	2	2	2						
24. Xest	25				1	3	6	1		

Amb moneda de bronze:(no comptabilitzada)

185. La Escuera	52
186. Montemolín	44

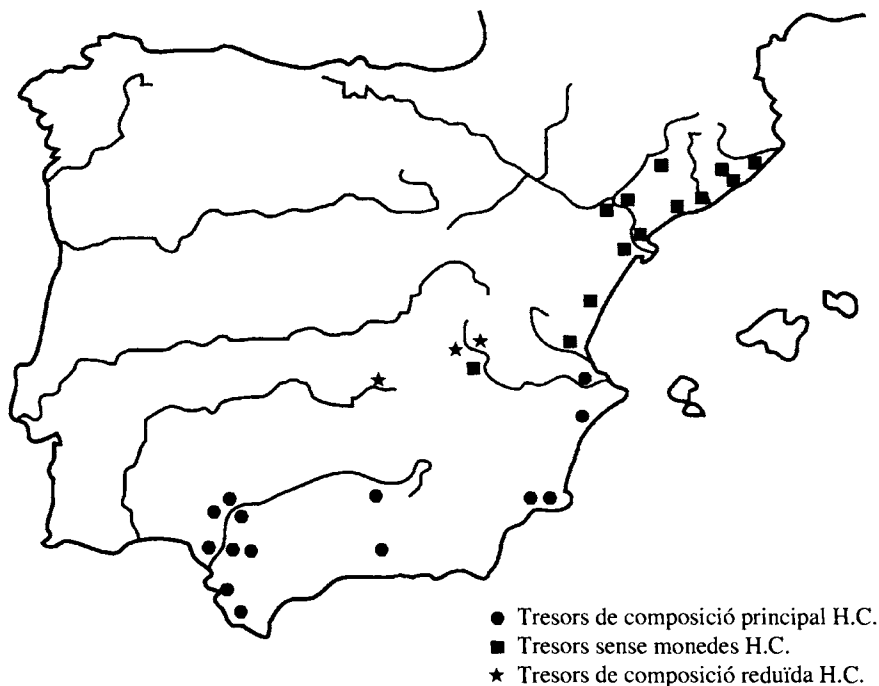
b) Zona centre, amb circulació reduïda de moneda hispano-cartaginesa

25. Cuenca	4		1		51					8
26. Villarubia	4	1			9	10	74	1	31	1
27. Valeria	5		1	1	13	1	9	3	1	6

c) Zona nord-est, sense circulació de moneda hispano-cartaginesa.

28. Camarasa				4t			39			1
29. Caudete d.l Fuentes				1		3				
30. Coll de Moro			1		1	1	1			
31. Drieves					13	1	1			2
32. Ebre-Segre			2		2	6	17			2
33. Girona 1850						4				
34. La Plana de Utiel					2	1	4		1	11
35. Les Encies					120	10	7			
36. Orpesa						42	133			
37. Puig Castellar						380	149			
38. Serinyà						14				
39. Tivissa				2	14	2	28	2		
40. Ullastret							54			

MAPA 2. Tresors del 237 a 195 a.C.

En el mapa es veu clarament la formació de tres zones. La del sud, formada principalment entorn al Guadalquivir i a la zona València-Murcia. Comprén majoritàriament monedes hispano-cartagineses juntament amb altres encunyades sota domini romà.

La zona central, Conca-Ciudad Real, amb escasses monedes hispano-cartagineses, presenta una majoria de monedes romanes.

I finalment la zona formada per Catalunya i el País Valencià, sense monedes hispano-cartagineses. Aquí la circulació de les monedes cartagineses no ha arribat, i els seus tresors poden correspondre majoritàriament als últims temps d'aquest període, als promoguts pels aixecaments dels íbers.

	<u>HC</u>	<u>Ga</u>	<u>Eb</u>	<u>Qud</u>	<u>D-V</u>	<u>Em</u>	<u>Ars</u>	<u>D.Ib</u>	<u>Im.I</u>	<u>Grc</u>	<u>Tot</u>
a) N°	289	16	15	7	3	16	1	24	2	25	= 398
%	72,6	4	3,8	1,8	,75	4	,25	6	,5	6,3	
	320			27			26		25		
	80,4			6,8			6,5		6,3		
b) N°	13	1	2	1	73	11	4	83	32	15	= 235
%	5,5	,43	,87	,4	31,1	4,7	1,7	35,3	13,6	6,4	
	16			89			115		15		
	6,8			37,9			48,9		6,4		
c) N°	-	-	3	7	152	464	2	433	1	16	= 1078
%	0	0	,3	,6	14,1	43	,2	40,2	,1	1,5	
	3			625			434		16		
	,3			58			40,2		1,5		
Total N°	302	17	20	15	228	491	7	540	35	56	= 1711
%	17,6	1	1,2	,9	13,3	28,7	,4	31,6	2	3,3	
	339			741			575		56		
	19,8			43,3			33,6		3,3		

Mitjantçant la taula i el mapa veiem una coincidència en la composició dels tresors i la seva distribució geogràfica.

El grup a) amb el 80 % de moneda del costat cartaginès i el 6,8 % del costat romà i el 6,5 % pels indígenes. La seva situació és al sud, dintre d'Andalusia arribant per l'est a Múrcia-València.

El grup b) amb disminució important de les monedes del bàndol cartaginès, amb tan sols una 6,8 %. El romà passa al 38 % i els indígenes amb el 49 %.

Finalment el grup c) amb la falta total de la moneda cartaginesa, tenint solament presència Ebusus amb el 0,3 %. El romà queda predominant amb el 58 %, i l'indígena es sosté amb el 40 %.

A més de la coincidència geogràfica i de composició, hem d'afegir un altre aspecte, el cronològic, puix els tres grups segueixen un ordre cronològic. El grup c) és amb tota seguretat posterior a la sortida dels cartaginesos de la Península Ibèrica i els seus tresors amagats després del 206 a.C.

Pel que fa al b), possiblement també és posterior al 206 a.C. Quedant el a) com el més antic, anterior al 206 a.C.

III. Mitjans del segle II a.C.

Escassa és la informació de tresors d'aquest període, en canvi coneixem diversos conjunts tancats de monedes de bronze.

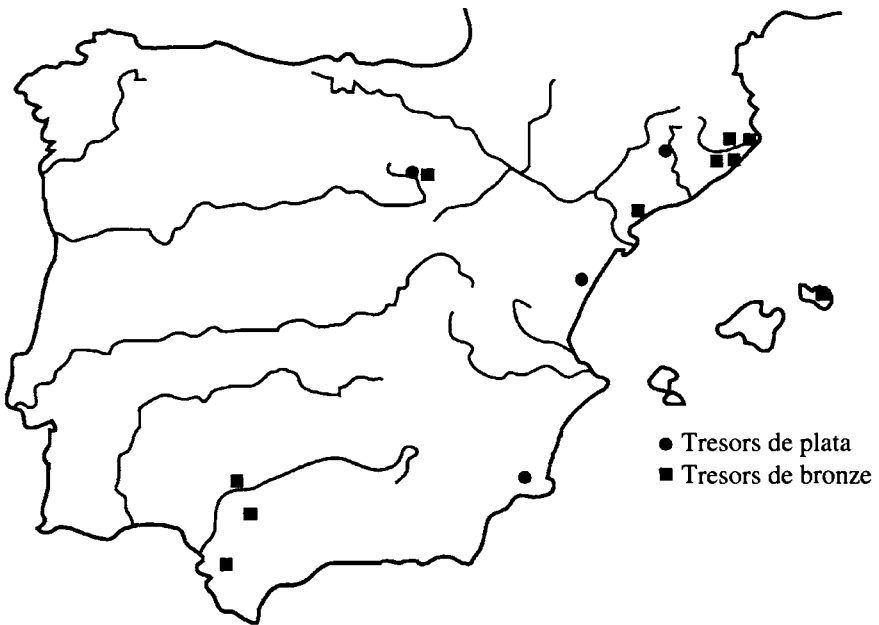
Tresors de denaris:

41. La Vall d'Almonesir
42. Lleida=Hostalric
43. Numantia
44. Verdolay

Tresors de bronze:

169. Alt Empordà
178. Cova Encantada
181. Empúries 1947
182. Empúries 1972
177. El Corruptut
187. Numantia
179. Ècija
180. El Saucejo
189. Puebla de los Infantes
192. Torelló d'En Cintes, Menorca

MAPA 3. Tresors segle II a.C.

Les campanyes de conquesta de la Península Ibèrica pels romans, principalment desenvolupades a la Celtibèria, no provoquen l'ocultació de tresors, cosa natural si pensem que els indígenes, que són els que perden, en aquest període no disposen de moneda i per tant no poden amagar-la.

El tresor de Lleida n'és una excepció. Els altres amb monedes de plata, contenen victoriats o dracmes saguntines del mateix sistema metrològic que aquells. Realment formen un cas singular, puix que més que pertànyer a una circulació residual semblen obeir a un fet que encara no ha estat plantejat.

Es el moment ara de parlar de la circulació del denari romà a la Península Ibèrica, la qual ha estat mesurada per la seva presència en els tresors. Nosaltres mateixos⁵ coincidint amb en Ripollés⁶ estimàrem una penúria del denari romà a la Península durant la primera meitat del segle II a.C.

Però, ara, ens hem fet el següent raonament. La composició normal d'un tresor queda repartida amb una major abundància de les

monedes d'encunyació més recent i una presència escassa de les de dates allunyades a l'ocultació.

A la Península durant el segle II a.C. no hi ha ocultacions de tresors fins a la seva fi. Són els promoguts pel pas dels Cimbris l'any 104 i els aixecaments dels íbers dels anys 98-94 a.C. i finalment per les guerres sertorianes, de 80-72 a.C.

En tots aquests tresors són abundants els denaris romans de després de l'any 145 a.C., els més propers, i molt escassos els anteriors, els quals resulten més allunyats. Cosa molt natural, vist l'esquema de composició d'un tresor, que no indica una mancança a la circulació del denari romà a la primera meitat del segle II a.C., com abans havien suposat, sinó una escassa presència per la seva emissió allunyada.

Això fa pensar que els denaris romans estigueren sempre presents a la circulació monetària i els ibèrics foren encunyats per completar la massa monetària necessària.

Sobre aquesta qüestió encara podem afegir el testimoni dels tresors de victoriats. El de Numantia⁷ i el de Verdolay⁸.

Aquests tresors demostren l'existència d'una circulació de victoriats a la Península a la primera meitat del segle II a.C. dels quals no tenim cap testimoni en els tresors de finals del segle II, ni dels de principis del Ier, en els quals s'han trobat molt pocs victoriats, quasi cap.

A més, en aquests tresors falten les monedes indígenes.

Cosa semblant a allò succeït amb els denaris romans de la primera meitat del segle II a.C., els quals si no falten totalment són molt escassos.

Pel que fa als petits tresors de monedes de bronze, d'escassa importància, mal poden anomenar-se tresors. Són ocultacions en llocs situats en dues zones capvanteres de la romanització. Empòrion i els voltants de Sevilla, i a més Numantia. Més que tresors són monedes guardades que han quedat sense recuperació en zones on circulaven.

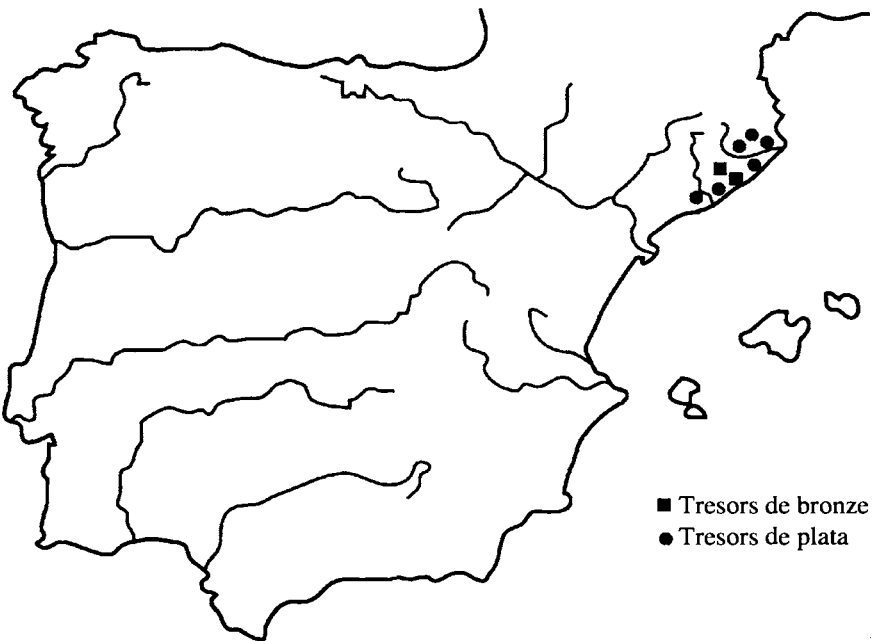
IV. Pas dels Cimbris, 104 a.C.

Els tresors catalans marquen el camí seguit pels cimbris en el seu pas per Catalunya. Després s'endinsen cap a Aragó i els Celtíbers els expulsen cap a la Gàl·lia.

El seu camí es pot completar amb els testimonis arqueològics a Catalunya i a Aragó es comencen a detectar alguns llocs assenyalats per algunes destruccions.

	Nº d.r.	Data Cr	Den. ib.	D.ib s.II	D.ib s. I	Sek	Tur	Ar	Em
De denaris:									
45.Cartellà	-	-	-	-	-	-	-	-	30
46.La Barroca	74	296	111	-	1	-	1	-	42
47.Segueró	50	292	111	-	2	-	-	-	834
48.Sant Llop	1	282	118						?
49.Baix Llobregat	117	302	108						
50.Sarrià	500	308	107						
De Bronze:									
171.Balsareny									
175.Cànoves									

MAPA 4. Tresors del Pas dels Cimbris, 104 a.C.

	<u>Den. romans</u>	<u>Den. ibèrics</u>	<u>Dr. Empor.</u>	= 1652
Nº	742	4	906	
%	44,9	0,3	54,8	

Els tresors de plata, uns són totalment de moneda romana i altres quasi per parts iguals de moneda romana i emporitana, els darrers situats prop d'Empúries.

De denaris ibèrics pocs són els trobats en aquests tresors. Deduïm que eren escassos a la circulació monetària de Catalunya.

Pel que fa a les dracmes emporitanes són abundants en aquests tresors, com també ho són en els tresors amagats durant les guerres sertorianes. És un problema que ara presentem i pel qual s'haurà de buscar una explicació.

Hem de remarcar que les dracmes emporitanes presents en aquests tresors pertanyen a un sistema metrològic més alt que els denaris romans i foren encunyades quasi cent anys abans. Criden l'atenció aquests fets, que caldrà estudiar puntualment.

La composició dels tresors de bronze de Balsareny i Cànoves és exclusivament de moneda local, tota catalana.

A Catalunya la circulació monetària consistia per la plata el denari romà a la zona de Barcelona i les dracmes emporitanes de pes reduït a la de Girona. Pel bronze les emissions ibèriques locals.

V. Fi del segle II fins 98/94 a.C.

La composició dels tresors d'aquest període és la següent:

	N den roman	darr Cr	Data	den. ib.	d.ib s.II	d.ib s.I	Sek	Tur	Ar	Em
a) Amb denaris romans i ibèrics: (59 i 62 solament ibèric)										
51. Azuel	2000	-	96/90	164						
52. Carisia	4	289	114	-	61	-	-	2	-	-
53. Castulo 1618	683			7	-	-	-	-	-	-
54. Córdoba	235	305	108	-	78	-	-	2	1	-
55. Córdoba 1916	237		100	82	-	-	-	-	-	-
56. Córdoba 1959	187			147					1	

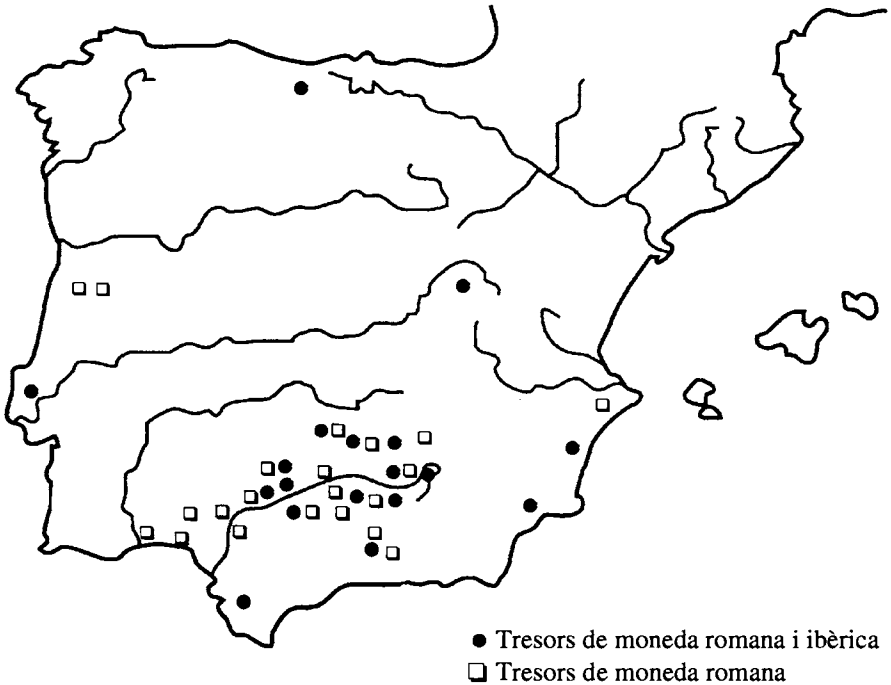
57.Crevillent	5	329	100	-	1	-	-	-	-
58.Fuente Àlamo	1268			1					
59.Granada				-	288	-	2	-	-
60.Idanha	1346	333	100	-	12				5
61.Los Villares	1000		100	11				1	
62.Mogón	-	-	-	19					
63.Salvacañete	14	328	110	-	63	-	-	-	2
64.Santa Elena	568	320	103	6	-	-	-	-	-
65.Sierra Morena	?	322	102	?	-	-	-	-	-
66.Soto Iruz	1	306	107	-	-	-	1	1	-
67.Torres=Cazlona	683	316	105	8					
68.Villa del Rio	500		96/90	-	107				

b). Solament moneda romana:

69.Albánchez	16	311	106						
70.Alcalá del Rio	161		111						
71.Aznalcollar	35	318	104						
72.Cachapets	268	-	101						
73.Castillo de Gua.	113	314	105						
74.Cástulo	47	326	101						
75.Cogollos	83	318	104						
76.Chao de Lamas	?	216	148						
77.Centenillo 911	73	300	109						
78.Mogón 1914	1258	325	101						
79.Montoro	20	302	108						
80.Oliva	1315	324	101						
81.Orce	73	330	100						
82.Penhagarcia	110	317	104						
83.Pozoblanco	84	287	114						
84.Puebla Infantes	151	320	103						
85.Rio Tinto	44	321	102						
86.Santa Elena	?		92						
87.Sierra Morena	617	306	106						
88.Torre Juan Abad	480	316	105						
89.Villanueva Cord	130	294	112						
176.AE Castra Caecilia									

Els quals queden situats en el mapa amb la següent distribució:

MAPA 5. Tresors fins el 94 a.C.

Es caracteritza per l'escassa presència de denaris ibèrics, que no arriba al 7,2 %.

Geogràficament les trobades dels tresors tenen lloc a Andalusia, molts sense denaris ibèrics i d'altres amb escassos.

En el sud mai el denari ibèric circulà de manera normal. Els que hi trobem, sempre a la part nord d'Andalusia en zones limítrofes, deuriem ésser portats pels soldats romans provinents del nord quan passaven a hivernar a Andalusia.

Els denaris ibèrics presents deuen ésser els emesos durant la segona meitat del segle II a.C.

	<u>Romà</u>	<u>D.ib</u>	<u>s.II</u>	<u>s.I</u>	<u>Sek</u>	<u>Tur</u>	<u>Arse</u>	<u>Emp</u>		
a) N°	8732	445	610	-	3	6	9	-	= 9805	
%	89,05	4,4	6,22	0	,03	,06	,09	0		
N°					1064					
%					10,85					
b) N°	5078								= 5078	
%	100									
Total N°	13810					1073				=14883
%	92,79					7,21				

De moneda de bronze d'aquest període tenim solament el testimoni de Castra Caecilia, que malgrat que no és un tresor, dóna fe de la circulació de la moneda de bronze. Devem assenyalar que no reflecteix una circulació local sinó la importada pels soldats procedents dels llocs més apartats de la península.

VI. Guerres sertorianes. 80-72 a.C.

Els tresors d'aquest període, amb la seva composició, són els següents:

	N de. dar rom.	Data Cr	den. ib.	d.ib. s.II	d.ib. s.I	Sek	Tur	Ars	Em
a). Denaris romans i ibèrics									
90. Alt Empordà	1130	401	71		21				10
91. Aluenda	5	374	81	3	-	-	-	-	
92. Arcas	1	366	81	3	17	29	-	-	-
93. Azuara 1890	1	328	100	400	9	-	-	-	-
94. Maluenda	32	385	78	-	103	9	1	-	
95. Oristà	58	394	74	-	10	-	-	-	35
96. Palenzuela	14	397	74	239	473	4	1071	837	-
97. Santana	134	390	76	1	-	-	1		
98. Torres Novas	5	380	80	1					

b). Solament denaris ibèrics

99. Alagón	-	-	-	91	-	-	-	14
100. Amaya	-	-	-	-	-	-	-	40
101. Barcus	-	-	-	155	-	-	298	922
102. Borja	-	-	-	41	-	-	9	30
103. Buego de Osma	-	-	-	?				
104. Cerro Miranda	-	-	-	-	5/2	-	-	19 18
105. Fuentecén	-	-	-	7	-	-	3	7
106. Híjar	-	-	-	-	62	6		
107. Muela de Taracena	-	-	-	-	168	-	-	-
108. Pozalmuro	-	-	-	3000				
109. Quintana Redonda	-	-	-	-	1300			
110. Retortillo	-	-	-	?				
111. Roa	-	-	-	12	-	-	77	49
112. Salamanca	-	-	-	7	-	-	16	8

c). Solament romà

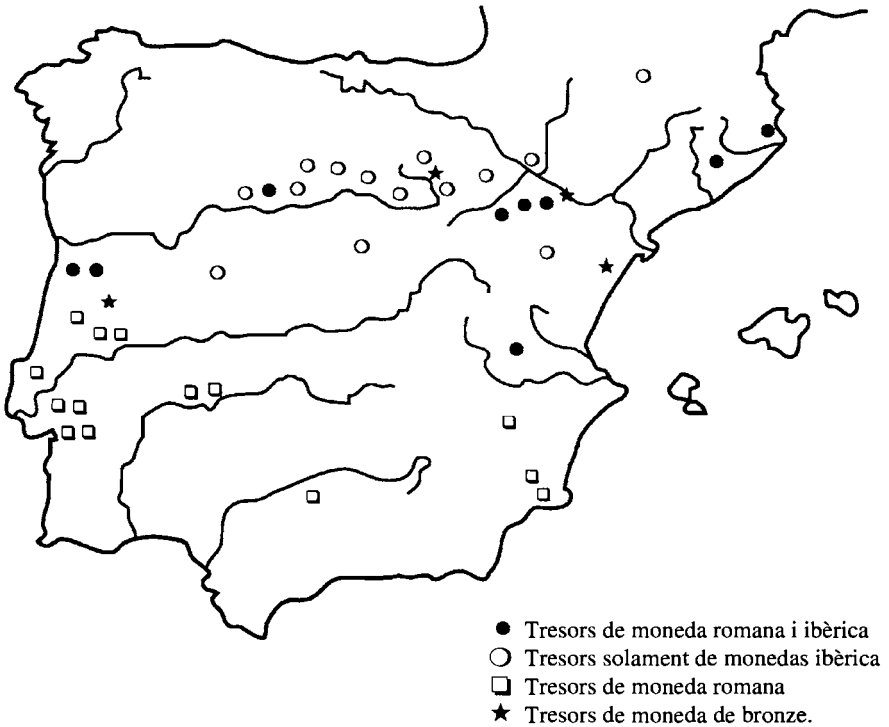
113. Baños Fortuna	11	388	77
114. Cabeça Corta	158	394	74
115. Columbeira	165	361	82
116. Espejo	700	-	110/90
117. Idanha-a-Nova	4	334	89
118. Las Somblancas	600	395	74
119. Monroy	24	383	79
120. Monte Pindo	4	385	78
121. Nerpio	67	394	74
122. Poio	212	394	74
123. Romariz	71	395	74
124. Spain	246	394	74
125. Torres Novas	4	364	82
126. Valdesalor	160	367	82

d). Monedes de bronze

- 170. Azaila
- 172. Borriol
- 187. Numantia
- 184. Illa Pedrosa

La seva distribució geogràfica és:

MAPA 6. Tresors de les Guerres Sertorianes, 80-72 a.C.

Els tres grups establerts, segons la composició dels tresors tenen cadascun una situació geogràfica determinada.

El de més a l'est, a Catalunya i part d'Aragó, format per tresors amb denaris romans i ibèrics. Al centre, a Aragó i a la Celtibèria, el format per tresors amb solament denaris ibèrics, i a l'oest, a Portugal, els formats per solament denaris romans. També hi ha un petit grup amb tresors de solament denaris romans a Murcia-Albacete, en situació marginal.

Pel que fa als percentatges, tenim:

La manca dels denaris de Sekobirikes i Turiasu als tresors anteriors a les guerres sertorianes no és total, trobem 9 exemplars, que representa el 0.8 % del total dels denaris ibèrics, en canvi pel període de les guerres sertorianes el seu volum es de 35 % sobre el total dels denaris ibèrics.

Hem de tenir present que entre els denaris ibèrics en circulació en aquest període hi ha els emesos anteriorment, en la segona meitat del segle II a.C., que representen una circulació residual.

De moneda de bronze tenim els tresors d'Azaila i el de Borriol, tots dos a l'àrea de circulació ibèrica, amb una petita representació romana.

VII. Guerres pompeianes, 44 a.C.

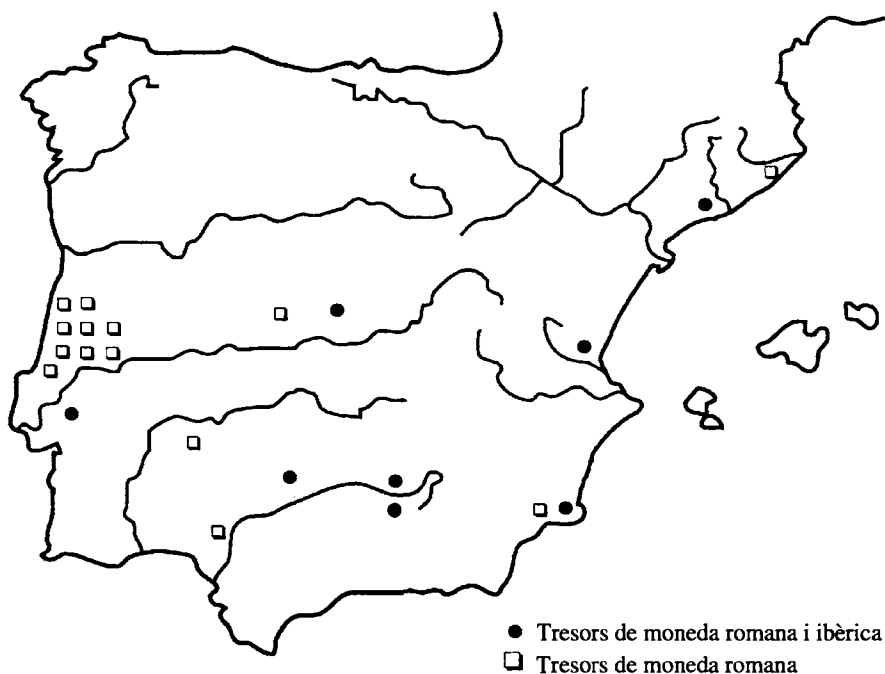
Donem la taula amb els tresors d'aquest període:

	N de. rom.	dar Cr	Data	den. ib.	d.ib. s.II	d.ib. s.I	Sek	Tur	Ars	Em
a). Denaris romans i ibèrics										
127.Alcalá Henares	27	421	59	24						
128.Almadenes Poz.	129	-	66	4	-	-	-	-	1	
129.Cartagena	1268	-	-	1						
130.Catalunya	89	480	44	-	1					
131.Centenillo 96	57	469	45	-	-	-	1	1	-	-
132.Llíria	982	488	44	1						
133.Mentesa	70	469	45	1	-	-	-	-		
134.San Mamedea	42	468	45	-	-	-	1	-	-	-
b). Solament romà										
135.Calde 1914	270	427	56							
136.Coimbra	6	443	49							
137.Cortijo Cosmes	134		45							
138.El Raso	5	468	45							
139.Figuera 1849	95	443	48							
140.Fuente Cantos	366	438	45							
141.Izeda	4	464	46							

142.La Grajuela	523	438	51
143.Meruge	10	469	45
144.Moita	10	405	69
145.Paradela	700	-	64
146.Rua	400	461	46
147.Sendinho	76	469	45
148.Valadares	30	429	55

I la seva distribució geogràfica:

MAPA 7. Tresors de les Guerres Pompeianes, 44 a.C.

Els tresors coneguts d'aquest període estan escampats arreu de la Península. Amb denaris ibèrics són molt escassos, no arriben al 2%. Corresponen a una circulació residual. Els de la zona oest, a Portugal només contenen denaris romans.

El seu repartiment, és:

	<u>D.rom</u>	<u>d.ib</u>	<u>s.II</u>	<u>s.I</u>	<u>Sek</u>	<u>Tur</u>	<u>Total</u>	
a) N°	2664	31	1	-	2	2	= 2700	
%	98,66	1,15	,03	0	,08	,08		
				36				
				1,34				
b) N°	2629	-	-	-	-	-	= 2629	
%	100							
Total N°	5293				36			= 5320
%	99,32				,68			

Sembla ser que els denaris ibèrics desapareixen de la circulació, al no ésser necessaris i deixar de ser encunyats, quedant el testimoni d'una circulació residual mínima.

VIII. Fi segle I a.C.

Pocs són els tresors d'aquest període, alguns a Andalusia, i la majoria a Portugal, assenyalant la seva concentració la zona d'activitats en torn a les guerres càntabres i una composició massiva de denaris romans

Quasi manquen els denaris ibèrics en els tresors d'aquest període, solament el de Villar del Álamo, n'és una excepció.

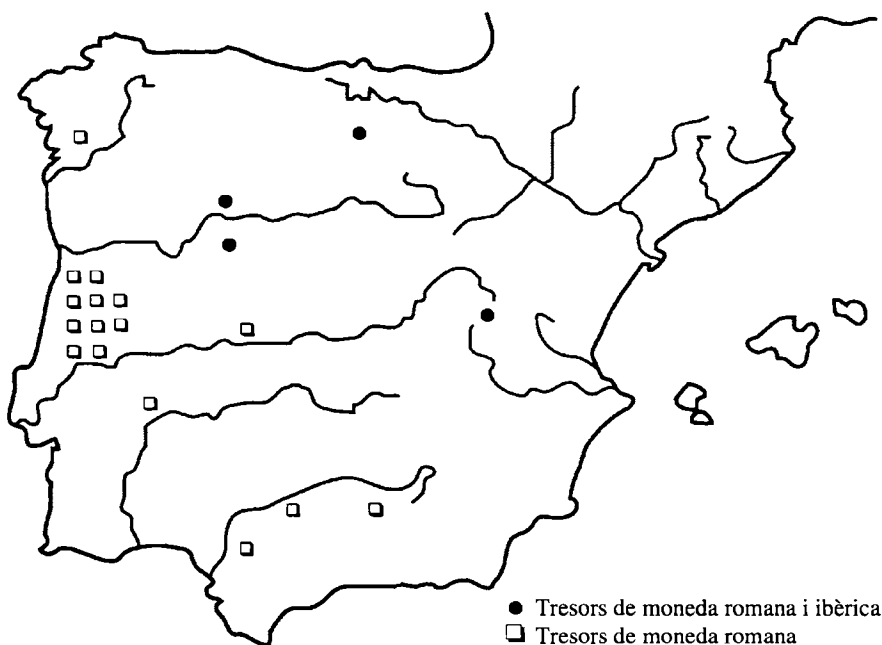
La seva llista i composició, és:

	N de. dar rom. Cr	Data	den. d.ib ib.	d.ib s.II	Sek s.I	Tur	Ars	Em
a). Denaris romans i ibèrics:								
149.Arrabalde	4 544	31	6	-	-	3	6	- -
150.Berrueco	15 494	42	-	-	-	-	-	-
151.Tricio	4	Aug.	1					
152.Villar Álamo	324	Aug.	-	53	27	-	-	- -

b). Solament romà:

153.Abertura	38		August
154.Alto do Corgo	37	-	August
155.Aravehlos	3481		August
156.Cerro Casal	283	-	August
157.Citania	288		Marc Antoni
158.Cordoba 1834	130	494	42
159.Cortijo Álamo	131	-	Marc-Antoni
160.Fraga	210	-	August
161.Guiaes	10	544	31
162.Menoita	280	494	42
163.Mértola	132	-	Marc Antoni
164.Monte Mozinho	4	544	31
165.Penamacor	84		August
166.Ramallas	27		August
167.Raso Candeleda	18	-	Caesar
168.San Priz	12		August

MAPA 8. Tresors anteriors a August

El seu repartiment és:

	<u>d.rom.</u>	<u>d.ib.</u>	<u>d.ib.II</u>	<u>d.ib.I</u>	<u>Sekob.</u>	<u>Turiasu</u>	<u>total</u>
a) N°	347	7	53	27	3	6	= 443
%	78,3	1,6	12	6,1	,7	1,3	
				96			
				21,67			
b) N°	5165	-	-	-	-	-	= 5165
%	100						
Total N°	5512			96			= 5608
%	98,3			1,7			

IX. Tresors de monedes de bronze.

Els tresors de bronze de la segona guerra púnica són escassos i de poca importància, en comparar-los amb els de plata d'aquest període.

Els de mitjans del segle II a.C. han estat inclosos i comentats en el seu període.

Pel que fa als ocasionats pel pas dels Cimbris, l'any 104, només coneixem el de Balsareny i Cànoves, que asenyalen una circulació de moneda local de bronze, en front a la de plata formada quasi exclusivament de denaris romans.

Pel període V, tenim solament el testimoni de les monedes trobades al campament de Castra Caecilia, que malgrat que no és un tresor, donen una mostra de la circulació de la moneda de bronze.

Està formada per moneda romana i de la Península n'hi ha de totes procedències. Segurament eren monedes portades pels soldats provinents dels llocs més allunyats de la Península.

Pel període de les guerres sertorianes tenim els testimonis d'Azaila i el de Borriol, les dues amb monedes de circulació local.

Hi ha finalment un grup de tresors de monedes de bronze trobats a l'illa d'Eivissa, els quals queden al marge de la circulació peninsular.

Els tresors són els següents:

Període		Nº	Tresor	
I	segle IV	173	Campo de Rebate	
II	2 ^a guerra púnica	186	Montemolín	
		185	La Escuera	
III	mitjans s.II	Catalunya	177	Corromput
			181	Empúries 1947
			182	Empúries 1972
			169	Alt Empordà
			178	Cova Encantades
	Andalusia	179	Écija	
		180	El Saucejo	
		189	Puebla Infantes	
		187	Numantia	
	Menorca	192	Torello d'En Cintes	
IV	Cimbris 104	171	Balsareny	
		175	Cànoves	
V	98-94 a.C.	176	Castra Caecilia	
VI	80-72 .C.	170	Azaila	
		172	Borriol	
		187	Numantia	
		184	Illa Pedrosa	
		Solament Ebusus	193	Xarraca
		174	Can Joan d'en Cauma	
		183	Ereso	
190	Purmany			
191	Talamanca			
188	Pedreguer, Dènia			

Aquestes troballes estan situades en els mapes de cadascun dels períodes establerts, menys les d'Eivissa que contenen exclusivament monedes d'Ebusus.

C). CONSEQÜÈNCIES

1^r. Àrees de circulació monetària

Pels tresors queden ben definides unes àrees de circulació monetària, que per a cada període són:

En el període I les monedes fraccionàries circulen majoritàriament per Catalunya i en petita quantitat pel País Valencià.

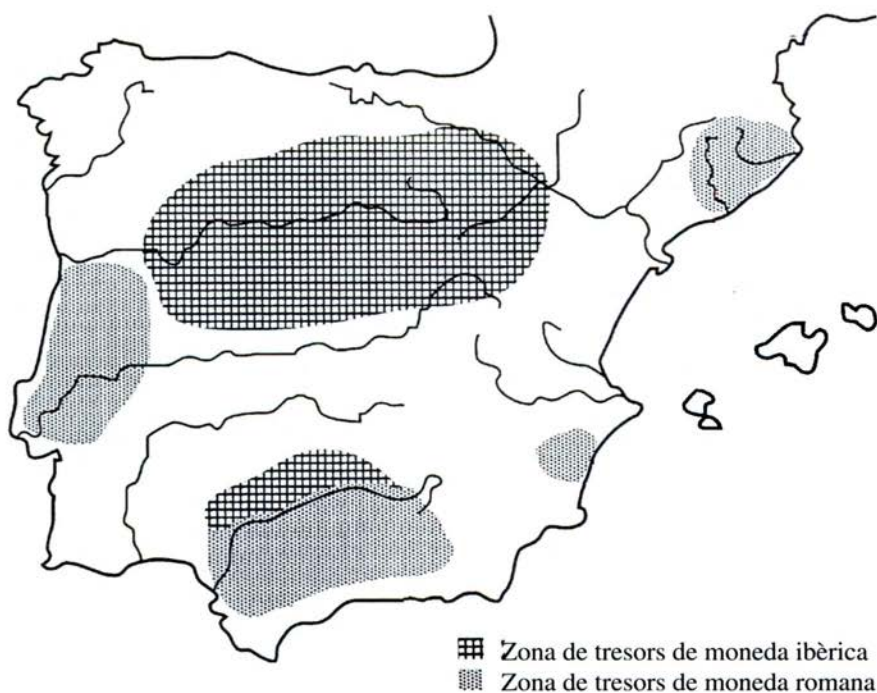
En el segon període queden ben definides tres àrees de circulació monetària:

- a) Al sud amb preponderància de les monedes hispano-cartagineses.
- b) Al centre amb escassa presència de la moneda hispano-cartaginesa.
- c) I al nord-est, falta completament la moneda hispano-cartaginesa.

Passades les lluites entre els romans i els cartaginesos i els primers aixecaments dels íbers, ja entrat el segle II a.C., la circulació monetària queda assenyalada per la composició dels tresors amagats a fi del segle II a.C. i primer terç del Ier.

Per aquest tresors, pels quals hem establert tres períodes i traçat tres mapes, si els superposem en resulta un altre de ben significatiu.

MAPA 9. Zones dels tresors per la classe de moneda

Els tresors amb majoria de moneda romana es situen a la perifèria de la Península.

Així veiem una àrea a Catalunya, ocasionada pel pas dels Cimbris l'any 104. Una altra al sud, a Andalusia, principalment entorn a la vall del Guadalquivir, arribant per l'est a Murcia i per l'oest a Extremadura.

Una altra cap el nord de Portugal, de quasi exclusivament denaris romans.

Oposadament hi ha una àrea, en la quals els tresors quasi solament contenen denaris ibèrics. Aquesta comprèn l'Aragó, Navarra i la Celtibèria.

Entre ambdues àrees existeixen alguns tresors amb contingut mixt a zones límit, al nord d'Andalusia, llocs de possible hivernada de l'exèrcit romà i a l'interior en els límits de la zona de circulació de moneda romana.

D'aquesta distribució podem treure'n algunes conseqüències:

1. La moneda romana circula quasi exclusivament a la perifèria, en llocs propers a la costa i a la vall del Guadalquivir, on els romans s'establiren primer, assenyalant una romanització intensa.

2. Els denaris ibèrics circulen a l'àrea on foren encunyats, per necessitats evidents i d'urgència, on tenen lloc les campanyes militars, especialment a les terres de l'interior, de les quals la Celtibèria és la capdavantera i la més rellevant.

3. L'exèrcit romà, per cobrir les seves necessitats, encunya moneda «in situ», són els denaris ibèrics. Amb ells són pagades les soldades, més que no pas amb els denaris oficials procedents de la metròpoli.

4. S'observa una desaparició progressiva dels denaris ibèrics més antics, els quals van donant pas als més moderns en la constitució dels tresors.

2ª. Presència de la moneda de plata romana a la circulació de la primera meitat del segle II a.C.

L'escassa presència del denari romà de la primera meitat del segle II a.C. en els tresors amagats a la fi del segle II i principis del Ier a.C. no és motiu per creure en la seva absència, al contrari creiem que hi circularen.

També falten en aquests tresors els victoriats, no essent això motiu per creure en la seva falta, cas similar als denaris.

Hem, doncs, d'acceptar una circulació de victoriats com ho férem amb la dels denaris, que juntament amb les dracmes d'Arse, queda testimoniada pels tresors de Verdolay, Numantia i la Vall d'Almonesir.

3ª. El denari ibèric.

Encunyat en quantitats reduïdes a principis del segle II a.C., s'augmenta el seu volum cap a mitjans del mateix segle, per suportar les despeses de l'exèrcit romà en la conquesta de l'interior de la península.

Al segle Ier a.C. són pocs els tallers que n'encunyen, principalment Bolskan, Turiasu i Sekobirikes.

La seva circulació no acostuma a sobrepassar els límits de la seva zona de l'Interior, essent escassos els que trobem a la zona perifèrica de circulació del denari romà.

4^t. La circulació residual.

Es detecta clarament la circulació residual dels denaris de principis del segle II a.C. en els tresors de finals d'aquest segle i principis del següent.

Igualment la dels denaris de la segona meitat del segle II a.C. en els tresors amagats a finals del segle I a.C., la qual cosa significa una supervivència d'uns cent anys.

Un cas molt particular, és el de les dracmes emporitanes lleugeres, del sistema metrològic del denari pesat. Aquestes no es troben a cap dels tresors de principis del segle II a.C., quan sembla que ja devien estar emeses, i en canvi les trobem als tresors de finals del II i de principis del I a.C., com a una circulació residual, però amb una certa abundància. Llur pes és sensiblement superior al del denari, en tenir una mitjana de pes de 4.25 gr, en front dels denaris ibèrics entorn a 3.90 g. Es una qüestió que demana un estudi puntual.

D). CONCLUSIONS.

1.- Els tresors posen en evidència històrica els fets militars succeïts a la Península Ibèrica.

2.- La motivació de l'ocultació dels tresors obeeix sempre a fets militars.

3.- Coincidència de l'agrupament dels tresors en zones geogràfiques determinades per cadascun dels períodes establerts.

4.- Pels període I i II trobem la desaparició total de llur moneda, la qual no es troba en els períodes següents.

5.- Contràriament al que havíem pensat la moneda romana circula en la primera meitat del segle II a.C.

6.- Pels altres períodes sempre trobem algunes monedes en tresors de períodes posteriors, com a resultat d'una circulació residual.

7.- La desaparició de la circulació de les monedes emeses en els períodes III i següents té lloc entre uns 50 o cents anys de la seva emissió.

NOTES

- 1.-J. ROMAGOSA, Azaila dos tesoros, dos mensajes, *Acta Numismàtica*, I, 1971, 71-78.
- 2.- M.CRAWFORD, *Roman Republican Coinage*, Cambridge, 1974.
- 3.- M.CRAWFORD, *Roman Republican Coinage*, Cambridge, 1974.
- 4.- L.VILLARONGA, Ordenación y cronología de los denarios de la Celtiberia, *Gaceta Numismática*, 86-87, 1987, 9-22.
- 5.- L.VILLARONGA, La monnaie d'argent en Espagne, de l'arrivée des romains jusqu'à la moitié du IIe s. av. J.-C., *Rythmes de la production monétaire, de l'antiquité à nos jours*, Acte du Colloque de Paris, Janvier 1986, Louvain-La-Neuve, 1987, p.112.
- 6.- P.P.RIPOLLES, Los hallazgos de moneda romano-republicana en la Tarraconense y Baleares, *Itálica*, 1984, 91-126; *La circulación monetaria de la Tarraconense Mediterránea*, Valencia, 1982
- 7.- M.CRAWFORD, *Roman Republican coins hoards*, London, 1969; A.SCHULTEN, a *Numantia*, IV, Munich, 1914-31; R.THOMSEN, *Early Roman Coinage*, I, Copenhagen, 1957, 126
- 8.- M.LECHUGA GALINDO, El tesorillo de victoriatos de Sta. Catalina del Monte (Verdolay, Murcia), *Acta Numismàtica*, 14, 1984, 91-122.
- 9.- L.VILLARONGA, Ordenación y cronología de los denarios de la Celtiberia, *Gaceta Numismática*, 86-87, 1987, 9-22.
- 10.- Vegi's a l'article de la nota 9, taula dels intervals de confiança, p.15 i 16 i histograma de la p. 17.
- 11.- M.H.CRAWFORD, Ancient devaluation, a general theory, *Les dévaluations à Rome*, I, Rome, 1978, 151, note 15

ÍNDIX

Relació alfabètica dels tresors amb indicació del número del repertori:

Abertura	153
Alagón	99
Albacete = Villar del Álamo	152
Albánchez	69
Alcalá de Henares	127
Alcalá del Río	70
Almadenes de Pozoblanco	128
Alt Empordà	90
Alt Empordà AE	169
Alto do Corgo	154
Aluenda	91
Alvarelhos	155
Amaya	100
Arcas	92
Arrabalde	149
Azaila	170
Aznalcollar	71
Azuara 1890	93
Azuel = Villa del Río	51
Baix Llobregat	49
Balsareny	171
Baños de la Fortuna	113
Barcus	101
Borja	102
Borriol	172
Bretti, anomenat	11
Burgo de Osma	103
Can Joan d'En Cauna	174

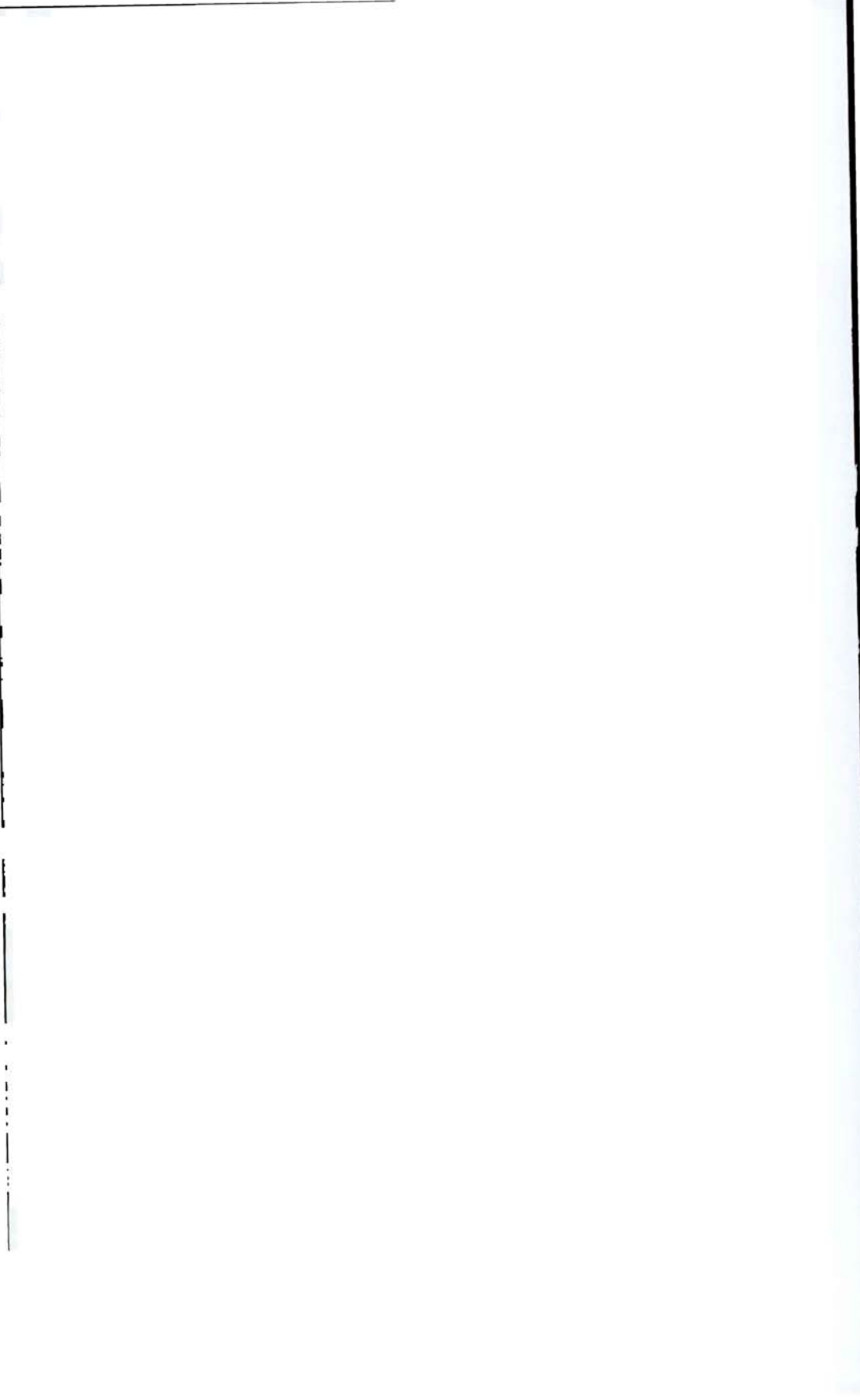
Cabeça da Corte	114
Cachapets	72
Cadiz 1916	12
Calde 1944	135
Camarasa	28
Campo de Rebate	173
Cànoves	175
Carisia	52
Cartagena	129
Cartellà	45
Castillo de las Guardas	73
Castra Caecilia	176
Cástulo 1618 = Cazlona 1618	53
Cástulo 1978	74
Catalunya	130
Caudete de las Fuentes	29
Cazlona 1618 = Castulo 1618	53
Cazlona = Torres	67
Cerro Casal	156
Cerro de la Miranda	104
Cerro del Berrueco	150
Chao de Lamas	76
Citania de Sansfins	157
Cogollos de Guádix	75
Coimbra	136
Cqll del Moro	30
Columbeira 1958	115
Córdoba 1834	158
Córdoba 1916	55
Córdoba 1958	54
Córdoba 1959	56
Corromput	177
Cortijo de los Cosmes	137
Cortijo del Álamo	159
Cova de les Encantades	178

Crevillente	57
Cuenca	25
Dènia	1
Drieves	31
Ebre-Segre	32
Écija	13
Écija 1979	179
El Arahal	2
El Centenillo 1896	131
El Centenillo 1911	77
El Paso	138
El Raso de Candeleda	167
El Saucejo	180
Empúries 1926	3
Empúries 1947	181
Empúries 1972	182
Epora 1936 = Montoro	79
Ereso	183
Espejo	116
Figueres 1849	139
Fraga de Safrinha	160
Fuente Álamo	58
Fuente de Cantos	140
Fuentecén	105
Girona 1850	33
Granada 1925	14
Granada 1958	59
Guiaes	161
Híjar	106
Idanha-A-Nova	117
Idanha-A-Velha	60
Illa Pedrosa	184
Izeda	141
La Barroca	46
La Escuera	185

La Grajuela	142
La Plana de Utiel	34
La Vall d'Almonesir	41
Las Somblancas	118
Les Encies	35
Lleida	42
Llíria	132
Los Villares	61
Maluenda	94
Martos	15
Mazarrón	16
Menoita	182
Mentesa	133
Mértola 1958 = Myrtilis	163
Meruge	143
Minas de Cartagena	17
Mogón	62
Mogón 1914	78
Moita 1958	144
Moixent	18
Mongó	4
Monroy	119
Monte Mozinho 1920	164
Monte Pindo	120
Montemolín	19
Montemolín AE	186
Montoro = Epora 1936	79
Morella	5
Muela de Taracena	107
Myrtilis 1958 = Mértola	163
Nerpio	121
Numantia	43
Numantia Ae	187
Oliva	80
Orce	81

Oristà	95
Orpesa	36
Palenzuela	96
Paradela de Guiaes	145
Pedreguer	188
Penamacor 1948	165
Penedès	6
Penhagarcia	82
Poio 1930	122
Pont de Molins	7
Pozalmuro	108
Pozoblanco 1870	83
Puebla de los Infantes	189
Puebla de los Infantes 1988	84
Puig Castellar	37
Purmany	190
Quintana Redonda	109
Ramallas 1935	166
Retortillo	110
Rio Tinto	85
Roa	111
Romariz	123
Roses	8
Rua 1878	146
Salamanca	112
Salvacañete	63
San Mamede de Ribatua	134
San Priz	168
Sant Llop	48
Santa Elena	86
Santa Elena 1903	64
Santana da Carnota	97
Sarrià	50
Segueró	47
Sendinho da Senhora 1949	147

Serinyà	38
Sevilla	20
Sierra Morena 1920	87
Sierra Morena 1929	65
Soto Iruz	66
Spain	124
Talamanca	191
Tanger	21
Tarragona	9
Tivisa	39
Torelló d'En Cintes	192
Torre Juan Abad	88
Torres = Cazlona	67
Torres Novas	125
Torres Novas 1908	98
Tortosa	10
Tricio 1913	151
Ullastret	40
Utrera	22
Valadares	148
Valdesalor	126
Valeria	27
Vejer de la Frontera	23
Verdolay	44
Villa del Rio 1974	68
Villa del Rio = Azuel	51
Villanueva de Córdoba	89
Villar del Álamo	152
Villarubia de los Ojos	26
Xarraca	193
Xest	24

COL·LECCIÓ
J. BOTET I SISÓ

Títols publicats:

N.º 1 *Leandre Villaronga i Garriga*
TRESORS MONETARIS DE LA PENÍNSULA
IBÈRICA ANTERIORS A AUGUST: REPERTORI I
ANÀLISI

En preparació:

Anna M. Balaguer
LES PARES D'HISPANIA I L'OR CRISTIÀ D'IMI-
TACIÓ MUSULMANA. Catàleg de monedes i quan-
tificació.

Per primera vegada es recullen la totalitat dels tresors monetaris antics de la península amb inventari detallat, agrupació per períodes i cartografia. A més de la seva utilitat com a guia-resum d'aquest tipus de troballes l'autor hi afegeix un ampli apartat interpretatiu, objectiu final i rarament assolit, en els reculls d'informació arqueològica. L'experiència i el saber de Leandre Villaronga li donen els elements per a fer-ne un treball d'alta qualitat.

